

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Radičević

**Posledice prekarnege dela na kakovost življenja prekarnege
delavceve**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Radičević

**Posledice prekarne delo na kakovost življenja prekarne
delavcev**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2020

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Sandra Radičević

Naslov magistrskega dela: Posledice prekarnega dela na kakovost življenja prekarne delavcev

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 73 Število prilog: 8

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Posledice prekarnega dela na kakovost življenja prekarne delavcev

Povzetek magistrskega dela

Magistrsko delo raziskuje posledice prekarnega dela na kakovost življenja prekarne delavcev. V ta namen je v teoretičen del naloge vključena teorija s področja psihologije posameznika in družbe, ki se osredotoča na posameznikove osnovne potrebe in ena izmed teh je tudi potreba po druženju. Raziskovanje potrebe po druženju je zatem razširjeno na proučevanje strukture družbe in družbenih sistemov. V nadaljevanju pa se delo osredotoči na proučevanje sodobnega družbenega sistema, ki temelji na neoliberalizmu in je podlaga za vznik novega družbenega razreda imenovan prekariat. Prekariat je nadalje definiran, prav tako so definirani vidiki pomembni za kakovost življenja. Na koncu pa se teoretski del osredotoči na raziskovanje prekarizacije področij kakovosti življenja prekariata. Empiričen del magistrske naloge temelji na kvalitativni raziskavi, katere namen je ugotavljanje posledic prekarnega dela na kakovost življenja prekarne delavcev. Nestandardni intervjuji izvedeni s šestimi prekarne delavci se osredotočajo na vidike življenja, ki so v teoretskem delu opisani, kot ključni za kakovost življenja. Za analizo podatkov je uporabljena kvalitativna metoda odprtega kodiranja. Na koncu raziskave so vključeni sklepi in predlogi.

Ključne besede: prekarno delo, neoliberalizem, novi družbeni razred, prekariat, prekarizacija, kakovost življenja, posledice

Consequences of precarious work on quality of life of precarious workers

Master's Thesis Abstract

Master's thesis explores consequences of precarious work on quality of life of precarious workers. With that purpose, psychological theory that focuses on individuals' needs, is included, one of the needs is the need to socialize. Researching the need to socialize is latter broadened to analysing social structure and social system. From here on, plot focuses on researching contemporary social system which is based on neoliberalism, which represents the basis for appearance of a new social class called precariat. In the next step precariat is defined and also aspects important for quality of life are defined. At the end master's thesis focuses on researching precarisation of areas important for quality of life. The empirical part of master's thesis is based on qualitative research which purpose is assessment of consequences of precarious work on quality of life of precarious workers. Non-standard interviews that include six people focus on the areas of life, which are described as key to quality of life. Gained information was analysed with qualitative method of open coding. At the end of the thesis, conclusions and prepositions are included.

Key words: precarious work, neoliberalism, new social class, precariat, precarisation, quality of life, consequences

Želim se zahvaliti staršem, sestri ter dolgoletnemu partnerju za podporo in spodbudo pri mojem izobraževanju. Zahvalila bi se jim tudi za brezpogojno ljubezen, razumevanje in odprto komunikacijo.

Zahvaljujem se mentorju za pripravljenost na sodelovanje in pomoč pri ustvarjanju ter oblikovanju magistrske naloge.

Zahvaljujem se tudi vsem, ki so sodelovali v raziskavi in z menoj delili delček svojega življenja.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETSKI DEL	1
1.1. Uvod.....	1
1.2. Strukturni problemi	2
1.3. Novi družbeni razred - PREKARIAT	7
1.4. Posledice prekarnege dela	11
1.5. Prekarizacija kakovosti življenja.....	12
2. FORMULACIJA PROBLEMA	21
3. NAČRT METODOLOGIJE.....	21
3.1. Vrsta raziskave	21
3.2. Spremenljivke/teme.....	21
3.3. Merski instrumenti ali viri podatkov	22
3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec.....	22
3.5. Načrt obdelave gradiva.....	22
3.6. Primer kodiranja v sklepni tabeli	24
4. REZULTATI.....	25
4.1. Sklepna tabela	25
5. INTERPRETACIJA	37
6. SKLEPI IN PREDLOGI	49
7. SEZNAM UPORABLJENIH VIROV IN LITERATURE	51
8. PRILOGE	53
8.1. Priloga 1	53
8.2. Priloga 2	54
8.3. Priloga 3	55
8.4. Priloga 4	57
8.5. Priloga 5	61
8.6. Priloga 6	64

8.7. Priloga 7	67
8.8. Priloga 8	70

KAZALO TABEL

3.6. Primer kodiranja v sklepni tabeli	24
4.1. Sklepna tabela	25

1. TEORETSKI DEL

1.1. Uvod

Človek že ob rojstvu postane del osnovne oblike skupine, ki ji pripada. Poleg družine je posameznik pripadnik različnih družbenih skupin. Skupine so lahko majhne ali večje, odvisno od števila pripadnikov. Skupine se razlikujejo druga od druge ne samo po številu, temveč tudi po načelih, vrednotah, socialno-ekonomskem statusu, funkciji, viziji, poslanstvu itd. Vsem je pa skupno to, da sodelujejo pri konstruiranju družbenega sveta (Ule, 2005).

Konstruiranje družbenega sveta pomeni oblikovanje družbene ureditve, ki usmerja posameznikovo ravnanje na podlagi družbenih norm in zakonov. Spoštovanje norm in zakonov naj bi posamezniku zagotavljalo uspešno vstopanje v medosebne odnose in posledično oblikovanje uspešnih odnosov ter zadovoljevanje socializacijskih in eksistencialnih potreb.

Družbene ureditve, ki so temelj organizacije družbenih odnosov, so se skozi zgodovino človeštva spreminjale. S pojavom neoliberalizma se je pojavila nova miselnost, ki podpira individualnost posameznika in zanika posameznikove primarne potrebe po socializaciji, solidarnosti in vzajemnosti.

Kot produkt omenjene ideologije, ki se je zažrla v vse pore današnje družbe in s tem pospešila spodkopavanje družbene kohezije, vznikne nova družbena skupina, imenovana prekariat. Gre za družbeni razred, v katerega spadajo delavci, ki so vpeti v nestabilna in nezaščitena delovna razmerja, prilagojena sodobnemu trgu. Njihovo preživetje pa je velikokrat odvisno od njihovih sposobnosti prilagajanja neoliberalističnemu gospodarskemu modelu, ki temelji na tekmovalnosti in konkurenčnosti ter oportunističnosti.

Številnost tega razreda od leta 1970 strmo narašča in z njim tudi število ljudi, ki hodijo vsakodnevno po robu med preživetjem in propadom. Nizka in nepredvidljiva izplačila, nestabilne oblike dela ter dlje časa trajajoča negotovost, so ključni del večplastne problematike prekarnega dela, ki se odraža na vseh področjih življenja, ki so pomembna pri zagotavljanju kakovosti življenja posameznika.

Teoretski del magistrske naloge služi kot uvid v prekarizacijo delovne sile in spodkopavanje družbene kohezije ter prikaz posledic, ki ga ima tovrstna oblika dela na kakovost življenja

prekarnih delavcev. Empirični del naloge, ki sledi teoretskem uvodu, pa služi kot potrditev ali zavrnitev teorije predstavljene v teoretskem delu naloge.

1.2. Strukturni problemi

Ena izmed primarnih potreb človeka je potreba po druženju. Gre za osnovno potrebo, ki je značilna za človeški rod in ki definira način življenja ljudi. Potreba po socializaciji z drugimi ljudmi je univerzalna, kar pomeni, da je čisto vsak posameznik motiviran za socializacijo, eni manj, drugi bolj (Ule, 2005).

Potreba po socializaciji se kaže na različne načine. Lahko jo vidimo v človeški potrebi po pozitivnem ovrednotenju sebe v očeh drugih, po sodelovanju, po solidarnosti, po varnosti, po povezovanju, po zaupanju, po delitvi sreče z drugimi ter po lažjem preživljanju stresnih situacij, bolečine in nesreč. Gre za dejavnike, ki vzbujajo potrebo po druženju in življenju v družbi (ibid., str. 228).

Človek in družba sta v vključujočem odnosu, kar pomeni, da vsak člen potrebuje drugega, da bi lahko obstajal. Uspešnost človekovega delovanja pa je v soodvisnem odnosu z družbeno strukturo. Družbeni svet ljudi sestavljajo družbeni procesi, družbene norme in zakoni. Gre v bistvu za »ekosistem«, ki se je vzpostavil znotraj človeške vrste in ki vključuje družbene odnose in institucije (Sampson, 1989; kot navedeno v Ule, 2005, str. 28). Sistemsko gledano gre za proces družbene konstrukcije stvarnosti, znotraj katere se oblikujejo posamezniki, načini delovanja ter razumevanja sveta, družbene strukture in institucije (Gergen, 1985, Haare, 1993; kot navedeno v Ule, 2005, str. 28).

Družbeni procesi, družbene norme in zakoni služijo kot navodila za vstopanje v uspešne medsebojne odnose med ljudmi in učinkovito delovanje človeka. Ravnanje v skladu z njimi človeka obvaruje pred izločitvijo in osamo, ki negativno vplivajo na človekovo psihofizično zdravje (Ule, 2005).

Uveljavljanje družbenih norm in zakonov omogočajo pozitivne in negativne sankcije, ki so lahko formalne ali neformalne. Formalne sankcije izvršuje uradni organ, katerega funkcija je zagotavljanje reda v družbi. Neformalne sankcije pa izvajajo člani družbe z zasmehovanjem, prezirljivim oz. odklonilnim pogledom, izogibanjem in s tem posameznike silijo k spoštovanju družbenih norm. Tiste, ki družbene norme spoštujejo nagradijo s pohvalo, občudujočim pogledom ali prijaznim nasmeškom (Haralambos in Holborn, 1995, str. 13).

Fenomen načina življenja prilagojenega družbenemu sistemu je imenovan *kultura*. Gre za pojav, ki se prenaša z generacije na generacijo, ki je naučen in ki omogoča obstoj človeške družbe. Kultura v znatni meri determinira posameznikov pogled na svet, usmerja njegovo delovanje in vpliva na njegovo čustvovanje. Večina pripadnikov svojo kulturo ponotranji in jo dojema kot nekaj samoumevnega (ibid., str. 11).

Poleg družbenih pravil in norm v družbi veljajo tudi vrednote, ki so za razliko od prvih dveh bolj splošne. Vrednota predstavlja prepričanje, da je nekaj dobro ter vredno truda in časa. V zahodni družbi je materializem (osrednja) vrednota. Omenjena vrednota posameznike motivira k proizvodjanju in pridobivanju materialnih dobrin (ibid., str. 13).

Struktura družbene ureditve narekuje posameznikovo mesto v njej in posledično vpliva tudi na to, katero družbeno vlogo bo imel posameznik in na to, kaj bodo drugi od njega pričakovali. Družbeni statusi oz. položaji, ki jih posamezniki zasedajo, so večinoma kulturno opredeljeni, kljub temu pa lahko izhajajo iz bioloških dejavnikov, kot so barva kože ali spol. Ločimo jih na pripisane (določene z rojstvom) in pridobljene (posledica načrtnega delovanja in izbire). Za vsak družbeni status je predpostavljen način delovanja, vedenjski vzorci, norme, pričakovanja. Tvrstna skupina norm je imenovana »vloga« (ibid., str. 14–15). Na podlagi družbene vloge posameznik izraža svoje sebstvo, v skupini pa posamezniki prek vlog formirajo socialni sistem (Ule, 2005, str. 335).

Socialne vloge se oblikujejo v soglasju z vlogami drugih, in sicer zato, ker niso sprejete kot dejstvo, temveč kot nekaj, kar ljudje drug drugemu in samim sebi konstruirajo. Praviloma ima vsaka družbena vloga svojo *protivlogo* (npr. zaposlen-brezposeln), ki definira obnašanje posameznika v določeni družbeni vlogi (ibid., str. 336).

Socialni vlogi se pripisuje določeno stopnjo formalnosti, vsebino, družbeno moč, odgovornost in zahtevnost ter stopnjo čustvenega angažmaja. Osebni družbeni sistem posameznika pa predstavlja posameznikova identiteta znotraj vloge. Gre v bistvu za temelj človekove samopodobe. V osebni družbeni sistem je vključena tudi idealizirana predstava (še) nerealiziranih družbenih vlog, ki predstavlja motivacijski dejavnik za posameznika. Na tej točki je nujno še omeniti, da pritisk socialnega sistema oz. skupine na posameznika preprečuje, da oseba zavrže sporno vlogo in se odpove izvajanju te vloge (ibid., str. 336–337).

Družbeni sistem je sestavljen iz manjših skupin, ki predstavljajo za posameznika pomembno življenjsko okolje. V skupine ljudje vstopajo načeloma prostovoljno, zaradi osebnih potreb,

razen v določenih primerih (obramba pred sovražniki, kolektivne stiske, drugi neobvladljivi dogodki). Posameznik pa na podlagi pozitivne ali negativne ocene skupine, ki ji pripada – v primerjavi z drugimi skupinami, razvije lastno socialno identiteto (ibid.).

Omenjeni proces je tudi osnova za pojav diskriminacije med skupinami. Ljudje težijo k pripisovanju pozitivnih ocen lastni skupini in negativnih drugi skupini. Ta težnja je še bolj izrazita, ko se dve ali več skupin nahajata v tekmovalni in konkurenčni situaciji. Širjenje negativnih predstav je bolj razširjeno v primeru, ko je želja po homogenizaciji druge skupine bolj močna. Poleg tega pa večina negativnih predstav sloni na iluzornih korelacijah. Gre za nagnjenje k hitremu zaznavanju in izpostavljanju neodobravajočega vedenja ljudi, ki pripadajo drugi skupini, s tem da je tovrstno vedenje drugim ljudem večkrat pripisano, brez ustrezne podlage (ibid., str. 373–375).

Opisan vzorec nepravilnega zaznavanja predstavlja osnovo za razvoj medskupinskih stereotipov in predsodkov. Iluzorne korelacije močno vplivajo tudi na spregledanje situacijskih dejavnikov, ki so pogosto vzrok za ravnanje pripadnika druge skupine. V tem primeru se negativno ravnanje posameznika interpretira kot osebnostno ali značajsko lastnost in se jo nato posploši in pripiše kar celi skupini. Nasprotno temu pa skupina sama pri sebi označuje »dobra dela« kot osebne kvalitete svojih članov (ibid., str. 375).

Velik del socialnega tekmovanja je boj za ekonomske dobrine. Namen tovrstnega tekmovanja je utrjevanje vrednotnih razlik na podlagi socialnih primerjav med skupinami. Boj poteka, ker vrednost skupine posamezniku predstavlja občutek lastne vrednosti (prav tam).

Kljub težnji ljudi po egalitarni družbi se je skozi zgodovino človeštva vedno pojavljala neenakost znotraj človeških skupnosti, in sicer v moči, v ugledu in v premoženju posameznikov. Družbena stratifikacija je ena izmed variacij družbene neenakosti, predstavlja pa strukturo družbenih skupin, katerih položaj v sami strukturi je odvisen od ugleda in premoženja. Pripadniki posameznih socialnih skupin imajo skupen način življenja, interese in identiteto, na podlagi katerih se do določene mere razlikujejo od pripadnikov drugih skupin. Hierarhija družbenih skupin se kaže tudi kot hierarhija slojev, ki mu posamezna družbena skupina pripada (Haralambos in Holborn, 2005, str. 29–30).

Med pripadniki posamezne družbene skupine, ki preživljajo podobne situacije in probleme, je velika verjetnost razvoja lastne subkulture. Subkultura predstavlja norme, stališča in vrednote, ki so specifične za določeno družbeno skupino. Pri pripadnikih, ki imajo podobne izkušnje in

skupno subkulturo, obstaja možnost razvoja skupinske identitete. Zaradi težnje po pripadnosti, posamezniki težijo k identifikaciji z določenim slojem (ibid., str. 30).

Stratifikacijski sistemi se delijo na odprte in zaprte, glede na mobilnost posameznikov iz enega sloja v drugega. V zaprtih sistemih je družbeni razred pripisan (glede na položaj staršev, barve kože ipd.), v odprtih sistemih pa je pridobljen (s pomočjo osebnostnih lastnosti in sposobnosti). Mesto, ki ga posameznik zaseda v sistemu, močno vpliva na možnost pridobivanja zaželenih stvari in izogibanja nezaželenim stvarem (ibid., str. 30–31).

Sodobna družbena ureditev, ki prevladuje na svetovni ravni in temelji na liberalizmu 19. stoletja, se imenuje pogled nove desnice oz. neoliberalizem. Kot temelj kapitalistične ekonomije je liberalizem videl svobodni trg, ki naj bi predstavljal tudi osnovo za organiziranje družbe. Učinkovitost pa bi bila dosežena s tekmovalnostjo, ki bi jo spodbudile sile trga. Glede na to, da v tem primeru gospodarstvo temelji na izbiri potrošnikov, prodaje lastnega dela in kupovanja dela drugih, liberalizem zagovarja individualno svobodo posameznika (ibid., str. 37).

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je v javnem prostoru pojavila posodobljena različica liberalizma, imenovana neoliberalna ideologija, ki se je začela širiti po ekonomski in politični sceni. Osrednji koncept neoliberalizma (enako kot liberalizma) je, da tekmovalnost omogoča rast in razvoj. Svobodni trg pa se je spremenil v trend, ki so ga države v večini tudi sprejele. Svobodni trg oz. fleksibilnost trga naj bi poskrbela za državno blaginjo in za socialno pravičnost, kar neoliberalizem propagira z geslom »plima privzdigne vse barke«. Neoviran kapitalizem naj bi omogočil šibkejšim slojem višje dohodke, saj naj bi več denarja prišlo od višjih dobičkov vlagateljev navzdol ter s tem omogočil blaginjo za vse (Alkalaj, 2005).

Neoliberalizem si z liberalno mislijo 19. stoletja deli določene ideje, in sicer ekonomsko liberalizacijo politike, med katere spadajo privatizacija, varčevalni ukrepi, deregulacija in prosta trgovina ter omejevanje porabe državnih sredstev, da bi se povečala vloga zasebnega sektorja v ekonomiji in družbi (ibid.).

Te ideje so temelj paradigme, ki se je začela premikati v nasprotno stran od zamisli Johna Maynarda Keynesa (1883–1946), ki je rešila globalni kapitalizem po ameriškem borznem zlomu leta 1929 (Neoliberalism, b. d.). »Keynes je zagovarjal tezo, da je kapitalizem po svoji naravi nestabilen in da zato potrebuje stalni nadzor države, ki mora omejiti destabilizacijske učinke recesij, depresij in obdobj pretirane rasti« (ibid.).

Nasprotno temu neoliberalne teorije zagovarjajo tezo, da je ravno svoboda trga tista, ki bo omogočila učinkovitost, gospodarsko rast, pravično distribucijo dohodkov in tehnološki napredek, in da je nadzor države nad tržnim gospodarstvom vzrok za nazadovanje ekonomije (Neoliberalism, b. d.). Neoliberalci verjamejo, da vmešavanje države negativno vpliva na motivacijo posameznikov, saj lahko ustvarja krivice s tem, ko vzame nagrade tistim, ki se trudijo in si jih zaslužijo, ter jih dodeli tistim, ki si jih ne zaslužijo. Opozarjajo tudi na to, da bi lahko država naredila konec osebni svobodi, če bi se okrepila (Haralmbos in Holborn, 2005, str. 37).

Učinek udejanjanja neoliberalne ideologije je bil ravno obraten tistemu, ki so ga napovedovali zagovorniki. S tem, ko so se borili proti socialnim državam in vztrajno spodkopavali socialne sisteme ter pritiskali na vlado, da zniža davke in jim s tem omogoči večjo gospodarsko rast, je vse manj denarja prišlo v roke delavcem in vse več v roke bogati peščici kapitalistov.

»Svoboda, ki jo ponuja neoliberalizem, pomeni svobodo od sindikatov in kolektivnih pogodb ter s tem svobodo za pritiskanje na plače. Svoboda pred regulacijo pomeni svobodo za zastrupljanje rek, za slabšanje delovnih razmer za zaposlene, za oblikovanje eksotičnih finančnih instrumentov. Svoboda pred davki pomeni distribucijo bogastva od večine k manjšini.« (Kocbek, 2015)

Z drugimi besedami povedano, neoliberalizem na podlagi tržnih načel in svobode trga, omogoča bogatim, da postanejo še bolj bogati in v svoje namene neomejeno izkoriščajo delovno silo. Z rušenjem fiskalne politike je delovna sila postavljena v vse bolj podrejen položaj, iz katerega se vse težje izkoplje in v katerem vse težje preživi.

Tovrsten način organizacije ekonomije onemogoča uresničevanja načela enakih možnosti, ki ga zagovarja neoliberalizem. Uspeh v poslu pa ni nujno odvisen od trdega dela in osebnih lastnosti. Dokaz za to je vse bolj razviden pojav lepljivih tal in lepljivega stropa. Ljudje, ki so v višjih razredih, imajo več možnosti ustvariti uspešno kariero v službah, ki sodijo v višji družbeni razred, kot ljudje v nižjih slojih, kljub načeloma odprtemu tipu stratifikacijskega sistema, ki naj bi bil osnova kapitalizma in neoliberalizma (Haralmbos in Holborn, 2005, str. 38–39).

Neoliberalizem v teoriji zagovarja odprtost stratifikacijskega sistema, vendar je na podlagi uporabljene literature moč sklepati, da je izhodišče posameznika tisto, ki ga v večji meri determinira in vpliva na njegovo uspešnost ter predstavlja velikokrat tudi nepremostljivo

oviro pri plezanju po družbeni lestvici. Različna izhodišča pomenijo različne možnosti, ki jih posameznik ima in s katerimi si lahko pomaga. Na osnovi tega je mogoče sklepati, da se načelo enakih možnosti v neoliberalizmu ne nanaša na družbo kot celoto, ampak zagotavlja enake možnosti za posameznike znotraj posamičnih družbenih skupin, katerih člani imajo podobna izhodišča.

Globalizacija je močno zakoreninila določene vrednote in načela, ki niso oblikovala samo ekonomije, temveč tudi človeško kulturo. Glavna vrednota je postala materializem, ki spodbuja produktivnost posameznikov in pridobivanje materialnih dobrin. Posledično je prišlo do »poblagovljenja« oziroma do tega, da se vse in vsakogar dojema kot tržno blago, nekaj, kar se lahko kupi ali proda – družina, izobraževalni sistem, fiskalna politika, podjetja, delavske pravice, brezposelnost, politika itd. (Standing, 2018, str. 58).

Spodbujanje produktivnosti in individualizma ter materializma vse bolj vpliva na razvrednotenje prostega časa. Na prosti čas se gleda kot na čas, ki ga je treba izkoristiti za razvijanje veščin, ki bodo posamezniku omogočile napredovanje in uspeh na trgu ali pa kot priložnost za dodatni zaslužek. Poleg tega se prekarno delo velikokrat prenese v domače okolje delavcev in v njihov prosti čas in s tem zabriše mejo med delovnim in prostim časom. Življenjski slog, ki je hkrati tudi razlog za vse večjo izžetost ljudi, pa spodbuja tudi uporabo pasivnih iger, kot je recimo gledanje televizije, kar spodbuja pojav depresije. Čas, preživet s prijatelji in družino, pa izgublja na vrednosti in je nemalokrat izrinjen z urnika (ibid., str. 185–203).

1.3. Novi družbeni razred - PREKARIAT

V obdobju globalizacije (1975–2008) pride do strukturnih sprememb na področju dela, zaradi pojava ekonomije odprtega tipa. Tovrstne spremembe so imele sociološke, kulturne in politične implikacije za sodobno družbo (Standing, 2018).

V tem času se pojavi poceni delovna sila (pretežno s Kitajskega), ki ustvari konkurenčni pritisk na druge države, zavezanost tržnim načelom pa ustvari prostor za razvoj mrežnih podjetij in fleksibilnih delovnih praks. S prevlado neoliberalizma nad ekonomijo postane trg nestabilen in posledično se temu prilagaja delovna sila, kar povzroči izginjanje delovne varnosti, ki jo je imelo industrijsko državljanstvo pred pojavom omenjene ideologije. V

procesu organizacijskega razvoja gospodarstva, globalizacije in preobrazbe družbene strukture vznikne nov družbeni razred t. i. prekariat (ibid., str. 57).

Prekariat je težko definirati, pri definiciji si je moč pomagati s seznamom elementov, ki so bili del programa socialnih demokratov, delavske stranke in delavskih sindikatov, ki so se borili za varnost industrijskega proletariata po drugi svetovni vojni. Prekarnim delavcem spodaj navedenih sedem elementov ni zagotovljeno v ustrezni meri. Gre za oblike delovne varnosti v industrijskem državljanstvu, ki jih je zbral in opisal Guy Standing v svojem delu *Prekariat, nevarni novi razred* (2018, str. 34):

»*Varnost trga dela* – ustrezne možnosti za zaslužek; na makroravni se to uteleša v zavezi vlade, da bo zagotovila »polno zaposlenost«.

Zaposlitvena varnost – zaščita pred naključnim odpuščanjem, uredbo o zaposlovanju in odpuščanju, nalaganje denarnih obveznosti za delodajalce, ki ne upoštevajo pravil ipd.

Varnost službe – zmožnost in možnost, da delavec obdrži svojo zaposlitveno nišo in ohrani varovala proti zamiranju veččin, ter priložnosti za mobilnost navzgor glede statusa in dohodkov.

Varnost pri delu – zaščita pred nesrečami in obolevanju pri delu s pomočjo varnostnih in zdravstvenih regulacij, omejitev delovnega časa in določanja časa za počitek, omejitev nočnega dela za ženske ter kompenzacij za poškodbe pri delu.

Varnost reprodukcije veččin – priložnost za pridobivanje veččin prek vajeništva, pripravništva itn. ter možnost uporabe vajencev in pripravnikov.

Dohodkovna varnost – zagotavljanje ustreznega stabilnega dohodka, med drugim zaščitenega z institucijo minimalnega prihodka, z indeksacijo plač, s popolnim socialnim zavarovanjem, progresivno obdavčitvijo, ki zagotavlja zmanjšanje neenakosti in predstavlja dodatek nizkim prihodkom.

Varnost zastopništva – obstoj kolektivnega glasu na trgu dela s pomočjo neodvisnih sindikatov in pravice do demonstracij.«

Poleg vseh naštetih elementov pa je treba izpostaviti tudi manjkajočo poklicno identiteto prekariata. Njo posameznik zgradi na podlagi stalne in varne zaposlitve, ki mu omogoča občutek pripadnosti neki delovni skupnosti, do katere ga vežejo etični kodeksi in vzajemnost. Nestabilna zaposlitev, po drugi strani, omogoča razvoj oportunitizma, tako v dejanjih kot v odnosih z drugimi sodelavci. Kljub raznolikosti prekarnega dela pa je vsem prekarcem skupen pogled na službo, in sicer, da gre zgolj za sredstvo za preživetje, ki ga oportunistično

sprejmejo in ki je je prekarno oz. nezaščiten. Atipičnim oblikam zaposlitve lahko primanjkujejo vsi zgoraj naštetih elementi v različnih merah (idib., str. 34–37).

Pri proučevanju prekariata je treba po mnenju avtorja Rudija Klanjška (2018, str. 157) upoštevati več različnih indikatorjev, in sicer a) vidik negotovosti/nestabilnosti zaposlitvenega razmerja, b) vidik ekonomskih, socialnih in pravnih pravic, c) vidik ekonomske, pravne in socialne varnosti, č) vidik možnosti načrtovanja prihodnosti in d) vidik izbire.

Guy Standing (2018, str. 41–64) izpostavi nekaj temeljnih oblik prekarnega dela, in sicer zaposlitev za določen čas, zaposlitev preko agencije (delavci niso zaposleni neposredno pri delodajalcu), zaposlitev s skrajšanim delovnim časom, študentsko delo ipd. Številni so se prisiljeni »samozaposliti« ter za delodajalce opravljati delo kot zunanji izvajalec. Nezaščiten oz. atipične oblike zaposlovanja so za delodajalce ugodnejše, saj se pri tovrstnem zaposlovanju prihrani in tudi velik del tveganja poslovanja se preloži z delodajalca na delavca. Opozarja pa, da navkljub vsemu pogodba za nedoločen čas v današnjem času ne pomeni nujno stabilnost, ker lahko delodajalec v skladu z razmerami na trgu, kadarkoli podjetje zapre ali skliče stečaj oz. podjetje preseli v neko drugo državo, kjer so možnosti za dobiček bolj optimalne.

K bolj previdnemu definiranju prekarne delavcev poziva avtorica Polona Domadenik (2018, str. 68–69), ki se v svojem tekstu naslanja na avtorja Hagemerja (2015) in v omenjenem kontekstu izpostavi dejstvo, da bi odmik od prekarne k »dostojni zaposlitvi« zagotovil bolj natančno opredelitev oz. poimenovanje skupine ljudi, ki imajo omejen dostop do pravic iz socialnega varstva, na katere negativno vplivajo nepredvidljive razmere na trgu, ter nimajo nobene finančne varnosti zaradi nizkega prihodka in ujetosti v atipične oblike dela. S takšnim pristopom bi izključili tiste delavce, ki opravljajo atipične zaposlitve iz lastnega interesa in pri tem izpostavi mlade starše, šolajočo se mladino in odrasle, ki jim skrajšan delovni čas ustreza. Podobno tudi Guy Standing (2018, str. 40–41) izpostavi posameznike, ki so v atipičnih oblikah in ki s tovrstno zaposlitvijo normalno preživijo brez negativnih posledic. Ti posamezniki ne spadajo v skupino pravih prekarcev, kljub temu pa so še zmeraj del statistike, kar pomeni, da je število pravih prekarcev zgolj približek.

Avtorica Polona Domadenik (2018, str. 65) prekarno delo definira kot vsako delo, ki odstopa od pogodbe za nedoločen čas in je spremenljive narave ali pa gre za delo za krajši delovni čas. Pri tem pa izpostavi tudi delo na podlagi pogodbe za določen čas in samozaposlitev ter zaposlitev za polni delovni čas za minimalno plačo. Kot pomembne dejavnike pri opredelitvi

prekarnega dela izpostavi spreminjanje standardnih zaposlitvenih razmerij in prelaganje stroškov socialne varnosti delavca na družbo oz. družbeni sistem socialne varnosti.

Število delovne populacije, ki opravljajo atipično delo od leta 1970, je strmo naraslo. Ocenjuje se, da je približno četrtna odrasle delovne populacije v prekarnih oblikah zaposlitve. V prekarne oblike dela je vpetih največ državljanov Združenega kraljestva, Japonske in Južne Koreje (Standing, 2018, str. 40).

Avtorica Tjaša Redek v svojem članku *Zakaj »ne« zaposlitev za nedoločen čas?* (2018) na podlagi podatkov Eurostata (2017) ugotavlja, da se je porast zaposlenih za določen čas in agencijskih delavcev zgodil od leta 2002 dalje, nato pa je prišlo do padca njihovega deleža v času krize leta 2008. Od leta 2013 do 2018 pa je moč zaznati ponovno rast omenjenih zaposlitev. Avtorica poleg tega izpostavi dejstvo, da delež zaposlenih za določen čas v Sloveniji (16,9 % vseh zaposlitev) presega povprečje deleža v EU (14,2 % vseh zaposlitev). Delež agencijskih delavcev na trgu dela v Sloveniji pa se uvršča v sam vrh lestvice EU območja, in sicer gre za 5,2 % vseh zaposlenih. Pri tem je pomembno izpostaviti, da je povprečje agencijskih delavcev v EU 1,7 % vseh zaposlenih. V Sloveniji je največ agencijskih delavcev zaposlenih na področju turizma, transporta in trgovine (9 %). Omejevanje zaposlitev za določen čas v EU spodbudi rast števila samostojnih podjetnikov, omenjeni praksi manjkajo mehanizmi varovanja zaposlenih in njihove pravice za čas zaposlitve.

Gibanje za dostojno delo in socialno družbo na svoji spletni strani navaja podatke, da je v Sloveniji približno 41 % delavcev vpetih v atipične oblike zaposlitve, v to skupino se uvršča kar 67 % vseh mladih. Število samozaposlenih se zelo hitro veča in znaša 13 % vseh delovno aktivnih, od tega jih tretjina živi pod pragom revščine. 19,4 % samozaposlenih je kot ključen problem navedlo dejstvo, da so brez prihodka, ko zbolijo. V skupino prekarnih delavcev se štejejo osebe, ki svoje delo opravljajo na podlagi avtorskih pogodb, študentskih napotnic, pogodbe za določen čas, opravljajo agencijsko delo in delo na črno ali pa so samozaposleni. To pa pomeni, da so prekarni delavci vpeti v delovna razmerja, ki niso enakovredna delu prek pogodbe za nedoločen čas, ki v veliko večji meri zagotavlja večjo varnost in stabilnost (Prekarno delo, b. d.).

1.4. Posledice prekarne delo

Prekariat je družbeni razred brez uradne definicije, zato se tudi ocene števila prekarnih delavcev razlikujejo. Eden izmed razlogov za različne rezultate je odstopanje med definicijami uporabljenimi za oceno števila prekarcev. Glede na definicijo podano na spletni strani Gibanja za dostojno delo in socialno družbo, zgoraj omenjeni statistični izračun predstavljen na njihovi spletni strani najbolj ustreza problematiki tega magistrskega dela (Prekarno delo, b. d.).

Prekarizacija delovnih mest, ki je sledila vzponu neoliberalizma, se je odrazila na več področjih. Nižanje socialne varnosti in izpodbijanje delavskih pravic se je odrazilo v obliki negotovih, nepredvidljivih in tveganih zaposlitev, nestabilnem delovnem čas, nestabilnem oz. nezadostnem prihodku in šibki socialni varnosti. V obdobju globalizacije je opaziti trend prelaganja stroškov na delavce in delavke. Plačevanje socialnih prispevkov in druge zakonsko določene pravice so se vse bolj prenašale na pleča delavcev, in sicer zaradi zmanjševanja stroškov delodajalcev (Standing, 2018).

K povečanju fleksibilnosti delovnih mest v Sloveniji je veliko pripomogla gospodarska kriza, ki je zadela svetovno gospodarstvo v letu 2008 in se je odrazila v naslednjih nekaj letih. Z namenom varčevanja in pospeševanja ekonomskega napredka so bila v tem času uvedena nadomestila za brezposelne (ki so jih kasneje znižali v namen spodbujanje zaposlovanja), spodbujanje atipičnega načina dela (predvsem se je spodbujalo samozaposlovanje, in sicer s subvencijami), olajšalo se je odpuščanje in znižale so se odpravnine (Ekonomske izzivi, 2013, str. 57–81).

S prilagajanjem delovne sile ekonomski krizi in doseganju ekonomskega napredka je bila spodbujena pospešena prekarizacija delovnih mest, kar je mogoče pričakovati tudi v trenutni globalni krizi, ki je nastala kot posledica epidemije COVID-19 in se trenutno pogloblja (Mesec, 2020).

Klanjšek (2018) v svojem članku navaja ugotovitve Greena (2015), in sicer, da prekarost za posameznika pomeni negotovost, ki predstavlja izvor stresa pri delu in se pri dlje trajajoči izpostavljenosti negativno odraža na psihofizičnem zdravju. Klanjšek nadalje navaja, da se poleg negotovosti kažejo tudi druge negativne posledice prekarizacije, in sicer stagnacija dohodkov, povečuje se dohodkovna neenakost, opazen je porast kriminala, večje je število samomorov, zaupanje v institucije pa upada (Klanjšek, 2018, str. 163).

Dohodkovna neenakost, ki je vse večja, je povezana z družbenimi problemi. Koncentracija dohodka negativno vpliva na socialno politiko in s tem slabša dobrobit družbe kot celote, pri tem je treba izpostaviti, da so najbolj na udaru javno izobraževanje, socialne institucije in zdravstveno varstvo. Glede na to, da se politika rada nagiba v smer koncentriranega dohodka se breme obdavčitve vse bolj prelaga na mnogoštevilno skupino delavcev, kar znižuje zaupanje v družbenoekonomsko ureditev in povzroča socialna ter politična trenja, krepi pa oportunistem in s tem slabi raven solidarnosti v družbi, ki je osnova za obstoj družbe (ibid.).

Večanje dohodkovne neenakosti poleg tega sili ljudi v neracionalno ravnanje samo zato, da bi se izognili občutku manjvrednosti. Ljudje se odločijo za nakup dragih nepremičnin in premičnin z razlogom preprečevanja lastne izključitve iz določene družbene sredine, pri tem pa si pomagajo z nevzdržnimi krediti (ibid.).

Atipične zaposlitve zmanjšujejo davčne prilive, kar pomeni, da se na dolgi rok večja finančna luknja v javnih financah. Tovrsten pojav bi privedel do krčenja pravic, kar bi imelo za posledico več revščine med prebivalstvom, več frustracij in stresa, večjo stopnjo kriminala, zaupanje v institucije pa bi še naprej upadalo, kar se sicer že opazno dogaja (ibid.).

1.5. Prekarizacija kakovosti življenja

Statistični urad Republike Slovenije opredeli kakovost življenja kot kompleksen in večplasten pojav. Materialni položaj in kakovost življenja obravnava ločeno, vendar poudarja, da eno brez drugega ne gre. Kakovost življenja meri na podlagi naslednjih dejavnikov (Vrabič Kek, 2012, str. 5):

1. materialni položaj (dohodki, zaposlitev, stanovanjske razmere, potrošnja gospodinjstev),
2. kakovost življenja (zadovoljstvo z življenjem, zdravje, delovni čas, vseživljenjsko učenje, poraba časa, družabno življenje, turizem, občutek varnosti, kriminaliteta, okolje).

BDP (bruto domači proizvod) predstavlja merilo ekonomske aktivnosti, na podlagi katerega je mogoče izmeriti ekonomski in družbeni napredek. Tovrstno merilo je nepopolno, kar pomeni, da je treba za merjenje kakovosti življenja upoštevati tudi druge ekonomske, družbene in okoljske dejavnike (ibid., str. 6).

Na posameznikovo blaginjo življenja v veliki meri vpliva njegovo materialno stanje, ki je odvisno od dohodkov, potrošnje, stanovanjskih razmer in ne nazadnje od zaposlitve, ki posamezniku zagotavlja socialno varnost in je osnovni vir materialne blaginje (ibid., str. 8–9). Kot že zgoraj navedeno, je materialni položaj eden od aspektov življenja, ki ključno vpliva na kakovost življenja posameznika. Odvisen je od dohodkov, potrošnje, stanovanjskih razmer in ne nazadnje od zaposlitve, ki posamezniku zagotavlja socialno varnost in je osnovni vir materialne blaginje.

Prekarci imajo v povprečju nižje dohodke in živijo v večjem tveganju, da se znajdejo pod pragom revščine, od delavcev, ki opravljajo delo na podlagi pogodbe za nedoločen čas. S prekarizacijo delovnih mest se število revnih delavk in delavcev povečuje. Plače, ki jih prejema, so v veliki meri nižje od povprečja (v veliko primerih celo od minimalne plače), prožne in nepredvidljive. Prožnost dohodka je najverjetneje v obratnem sorazmerju s posameznikovimi osebnimi potrebami. Prekarci zaradi nestabilne zaposlitve in dohodka težje najamejo kredit in si zagotovijo lastno prebivališče. Veliko število mladih iz tega razloga podaljšuje življenje pri starših (Standing, 2018). Prekarci tudi težje konkurirajo pri najemu stanovanja, saj zaradi nestabilne zaposlitve spadajo v kategorijo najemnikov, ki niso preveč zaželeni (Študentka nekadilka, 2017).

Nižji in nestabilen dohodek vpliva tudi na njihovo potrošnjo, saj razpolagajo z manj finančnimi sredstvi, kar posledično pomeni, da si lahko privoščijo manj stvari oz. večje tveganje za zadolževanje gospodinjstev. Atipična zaposlitev pa sama po sebi ni samo nestabilna, temveč negotova in tvegana, ker posameznik ne ve, koliko časa bo imel zaposlitev, prav tako pa je tvegana, saj je z rahljanjem delovne zakonodaje odpuščanje delavcev postalo lažje. Atipične zaposlitve so za delodajalce z vidika stroškov bolj ugodne tudi zato, ker namenijo manj sredstev za kritje prispevkov zaposlenega, kar pomeni, da se manj finančnih sredstev nameni za socialno varnost delavcev (Prekarno delo, b. d.).

Nesrečneži, ki se dandanes znajdejo brez zaposlitve, morajo za denarno pomoč izpolnjevati pogoje, ki so se od prihoda neoliberalizma na politično sceno zelo zaostri. Namen zaostritve pa je bil, da se manj denarja nameni socialni politiki zaradi vlaganja v gospodarski napredek. To je posledično pomenilo, da imajo ljudje brez zaposlitve manjšo možnost, da dobijo podporo v obliki denarnega nadomestila in pomoči za čas brezposelnosti (Standing, 2018).

Fiskalna politika, ki se manifestira v socialni politiki, je do vzpona neoliberalizma veljala za socialno solidarnost. Takrat je veljalo, da so ljudje ostali brez zaposlitve zaradi ekonomskih in

strukturnih dejavnikov. V času globalizacije pa prevladajo individualistične teorije, ki prenesejo odgovornost na posameznika – vsak je sam odgovoren za položaj, v katerem je. Ljudi brez službe se je začelo demonizirati, češ da so brezposelni, ker so leni in ne želijo poprijeti za delo. Fiskalna politika posledično dobi novo javno podobo, in sicer se jo dojema kot ukvarjanje z revščino in z ljudmi, ki se nahajajo na družbenem dnu. Oslabljenja socialna varnost naj bi po načelih neoliberalizma spodbudila ljudi k iskanju nove zaposlitve. Posledice tovrstne naravnosti pa se kažejo na način, da ljudje, ki so se znašli v nevhvaležnem položaju sprejmejo vsakršno delo samo zato, da lahko preživijo (ibid.).

Iz navedenega je mogoče sklepati, da srž omenjene naravnosti ni spodbuda, kot jo oriše neoliberalizem, temveč prisila, saj delavcem ne nudi ustrezne alternative. Tovrstna ideološka naravnost želi na omenjen način upravičiti vrednost svojih omejitev in preusmeriti pozornost z negativnih posledic na pozitivne rezultate. Razvidno je tudi, da ima prekarno delo negativen vpliv na materialni položaj posameznika, ki je zelo pomemben aspekt zagotavljanja kakovosti življenja posameznika, kar se posledično odraža tudi na drugih področjih posameznikovega življenja.

Pri tem pa je treba poudariti, da doseganje minimalnega življenjskega standarda, ki se nanaša na materialno stanje posameznika, ni dovolj, da bi posameznik živel kakovostno življenje (Vrabič Kek, 2012, str. 27). Ima pa kljub temu ključno vlogo pri zagotavljanju kakovosti. Na zadovoljstvo ne vplivajo samo finančne sposobnosti posameznika, temveč tudi drugi dejavniki. Pri obravnavi zadovoljstva z življenjem je upoštevana celovitost posameznikovega življenja in kako zadovoljen je posameznik s svojim življenjem na splošno. Na zadovoljstvo vplivajo posameznikove izkušnje ter pričakovanja v okviru konkretnega družbenega okolja. Ravno tako je iz zadovoljstva mogoče razbrati prilagajanje posameznika na novo nastale situacije v družbi. Zadovoljstvo posameznika z življenjem je ključnega pomena pri oceni družbenega sistema in njegove učinkovitosti, ker zagotavlja podatke o tem, v kolikšni meri so zadovoljene potrebe ljudi (Kurdija in Korošec, 2016).

Raziskave so pokazale, da so zadovoljni ljudje bolj produktivni, boljšega zdravja in da imajo boljše odnose z drugimi ljudmi. Bolj ko so ljudje zadovoljni, bolj so optimistični, bolje se odzivajo na stres in pristop, s katerim rešujejo vsakodnevne težave, je bolj pozitiven. Poleg tega pa zadovoljstvo pozitivno deluje na kognitivne funkcije človeka in njegovo delovno etiko. Kot je razvidno, gre za vrsto pozitivnih učinkov, ki jih ima zadovoljstvo na posameznika in posledično tudi na družbo kot celoto (ibid.).

Standing (2018, str. 222–225) kot glavni razlog nezadovoljstva z življenjem prekarnih delavcev izpostavi socialne in ekonomske politike, ki niso oblikovane tako, da bi zagotavljale osnovne varnosti ljudem in jim omogočile občutka nadzora nad svojim časom. Sreča naj bi izhajala v prvi vrsti iz dela, prostega časa in igre ter varnosti prihodkov, ne pa iz službe same. Vendar je to dejstvo v današnjem času prezrto. Da bi ljudi spodbudili k delu, politiki na vse bolj sofisticirane načine skušajo prepričati ljudi, da so srečni v sistemu, v katerem živijo. Srečo pretvarjajo v fetiš in si pri tem pomagajo s psevdoznanostmi in pristranskim spodbujanjem.

Vendar pa Standing (ibid., str. 223) na tej točki poudari, da nam lahko le zadoščenje daje zadovoljstvo z življenjem na splošno in z medosebnimi odnosi. Pri tem pa izpostavi ločnico med zadovoljstvom in hedonizmom. Hedonizem, ki izhaja iz službe in iger, nima meje. Namesto da bi ljudje delali oz. igrali, dokler ni dovolj, to počnejo, dokler ne propadejo.

Zdravje posameznika prav tako igra pomembno vlogo v njegovem življenju in tudi v družbi, saj je od zdravja odvisna njegova produktivnost in kakovost življenja. Za zdravje sta odgovorna človek in družba, saj na človekovi produktivnosti temelji družbeni napredek. Za ohranjanje zdravja je najpomembnejša prehrana, prav tako geni, gibanje, življenjski slog in okolje (Vrabič Kek, 2012, str. 28–32). Zdravje, ki je ključnega pomena pri posameznikovi produktivnosti, je najbolj odvisno od prehrane, prav tako so pomembni geni, gibanje, življenjski slog in okolje. Da bi si posameznik zagotovil ustrezno prehrano (raznoliko in polnovredno), mora imeti dovolj finančnih sredstev, in sicer zato, ker je prehrana, ki ugodno vpliva na človekovo zdravje, pogosto dražja in zato velikokrat nedostopna, za razliko od nezdrave, procesirane hrane, ki je veliko bolj dostopna izključno zaradi cene. Raziskave kažejo, da je odstotek debelih ljudi večji med prebivalstvom z nižjim dohodkom in nižjo izobrazbo, kar naredi problematiko nezdravega prehranjevanja v razredni problem. Ravno tako je iz raziskav razvidno, da je debelost bolj pogosta v sloju ljudi z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Drewnowski, D. in Darmon, N., 2005).

Poleg prehrane je pomembna tudi genska zasnova, se pravi, ali ima oseba predispozicijo oz. je dovzetna za razvoj določene bolezni. Tudi če oseba ima določene predispozicije v svojem genskem zapisu, to še ne pomeni, da se bo pri tej osebi določena bolezen razvila. Verjetnost razvoja bolezni je odvisna od življenjskega sloga, navad in izpostavljenosti določenim kemikalijam (Genes and human diseases, b. d.).

Prekarci večkrat opravljajo dela v nevarnih delovnih pogojih, so tudi večkrat izpostavljeni stresnim psihosocialnim dejavnikom in povečani stopnji obremenitvi ter se pogosto selijo med različnimi delovnimi mesti. Prekarni delavci so tudi manjkrat deležni ustreznega usposabljanja za njihove delovne naloge, njihovo zdravje in varnost pa sta manjkrat nadzirana. Glede na negotovost dela, ki ga opravljajo, so večkrat postavljeni v položaj, da so prisiljeni sprejeti delo, ki je za njihovo zdravje in varnost nevarno, in sicer iz razloga preživetja (International labour organisation, 2012).

Študije o vplivu negotovih zaposlitev na zdravje kažejo, da negotovost poveča tveganje za razvoj kostno-mišičnih bolezni, večje je tudi tveganje za smrt zaradi bolezni kardiovaskularnih bolezni, negotove zaposlitve povzročajo tudi povečanje števila samomorov. Poveča se tudi pogostost bolniške odsotnosti (Dodič Fikfak, 2018).

Prekariat živi v tesnobi oz. z anksioznostjo. Pri anksioznosti gre za kronično negotovost, ki je v tem primeru povezana z eksistenčnim pritiskom, pri čemer jih lahko ena sama napaka ali nesreča pahne v brezdomstvo. Posledično živijo v nenehnem strahu, z občutkom prevaranosti. Ker jim delo ne zagotavlja ustrezne zaščite in obsega dela, so velikokrat odtujeni od svojih služb, negotovi in obupani ter nenehno frustrirani. Dela, ki jih opravljajo prekarci, večinoma ne zbujejo spoštovanja in odobravanja s strani družbe, in za delavce niso koristna. Ob vsem tem jim je rečeno, naj bodo zadovoljni, da so sploh zaposleni, sami pa ne razumejo zakaj. Vse to se lahko negativno odraža na psihološki ravni posameznika. Ljudje v omenjenih okoliščinah se običajno soočajo s socialnim neodobravanjem in globokim pomanjkanjem smisla (Standing, 2018, str. 47–55).

Raziskave kažejo, da se je v zadnjem času povečalo število ljudi, ki trpijo za depresijo in psihozo. Gre za dve obliki bolezni, katere se razvijeta zaradi dolgotrajne negotovosti in stresa, ter dejavnikov, ki ogrožajo človekovo preživetje in sam smisel človekove eksistence (Mental disorder, 2018).

Velik vpliv na posameznikovo zdravje imata tudi zadovoljstvo z zaposlitvijo in ravnotežje med delom in zasebnim življenjem. Prekomerna zaposlenost in nestabilen delovni čas slabo vplivata na zdravje posameznika (Vrabič Kek, 2012, str. 33–34). Ena izmed glavnih značilnosti prekarnega dela je maksimalno izkoriščanje delovne sile. Delo je prilagojeno dobičku podjetja in razmeram na trgu, kar vpliva na razporejanje delovnega časa. Največkrat se zahteva od prekarne delavcev, da opravljajo delo v okviru fleksibilnega delovnika. Fleksibilnost oz. prožnost delovnega časa v življenju prekarne delavca predstavlja nestabilnost

in kontinuirano prilaganje zahtevam delodajalca, ter postavljanje potek lastnega življenja na drugo mesto. Poleg nestabilnega urnika dela pa jih je veliko preobremenjenih, hkrati pa se od njih pričakuje, da bodo izpolnili zastavljene norme dela, kar vodi v delo zunaj uradnega delovnega časa, ki velikokrat ni plačano (Standing, 2018, str. 65–76).

Prekomerno delo in nestabilen delovni čas otežujeta balansiranje zasebnega življenja in dela. Nadure, ki jih naredijo prekarci, v veliki meri niso niti plačane, kar pomeni, da delo posega v prosti čas posameznika. Da bi se lahko človek razbremenil psihofizičnega napora, je pomembno, da ima dovolj časa zase in za aktivnosti, ki ga veselijo zunaj delovnega časa. Posledično prekarno delo onemogoča preobremenjenim posameznikom, da si v nekem določenem času odpočijejo, temveč jih sili, da svoj čas, namenjen pristočnim aktivnostim, porabijo na delo (ibid., str. 185–192).

Preživljanje prostega časa ima ravno tako pomembno vlogo, saj se znotraj njega posameznik razbremeni psihičnih in fizičnih naporov. Prosti čas posamezniku omogoča svobodo izbire med različnimi dejavnostmi, kot so počitek, rekreacija, druženje, neformalno izobraževanje in razvedrilo. Med pomembnejšimi oblikami preživljanja prostega časa je druženje s sorodniki in prijatelji. Pobeg iz vsakdanjega življenja pa omogočajo potovanja in druge turistične vsebine (Vrabič Kek, 2012, str. 41–45). Poraba prostega časa za dejavnosti, ki posameznika razbremenijo tako psihično kot fizično, je eden izmed dejavnikov pri zagotavljanju visoke kakovosti življenja posameznika.

Od prekarne delavce se pričakuje, da bodo vedno na razpolago za delo pod pogoji, ki jih postavi delodajalec. Ravno tako se od njih pričakuje, da bodo opravljali neplačano delo, ki je potrebno, da zaposlitev sploh dobijo in/ali ohranijo. Standing (2018) zaključuje, da se je prosti čas prekarcev skrčil, in sicer zaradi različnih dejavnikov, kot so multitasking (opravljanje več stvari hkrati), razpršenost delovnega mesta, stalna negotovost, izguba nadzora nad strukturiranjem lastnega prostega časa, neplačane nadure itd. Tovrsten družbeni fenomen temelji na neoliberalnem modelu vrednotenja dela, ki spada v zaposlitev in blatenje dela, ki ni zaposlitev.

Potemtakem je mogoče trditi, da ima prosti čas v prekariziranem kapitalizmu sekundaren pomen in prav tako imajo vse običajne dejavnosti, ki se uvrščajo v prosti čas, kot so počitek, druženje, obiskovanje kulturnih dogodkov ipd.. Delo je postavljeno na prvo mesto in vse drugo mora biti delu prilagojeno, včasih tudi izrinjeno.

Prekarnost vpliva na splošno apatičnost v družbi, ki se kaže v odtujenosti, tako fizični kot psihični. Razviden je tudi upad članstva prostovoljnih združenj in aktivnosti v bivanjskih skupnostih (Prekarno delo, b. d.).

Odtujenost je nekaj, kar se zgodi, ko se posameznik zaveda, da tisto, kar dela in počne, zanj ni koristno in tudi ne vzbuja nobenega spoštovanja in odobravanja. Delo, ki ga opravlja prekarec, je delo za nekoga drugega, ki je zgolj v korist drugega. Dogaja se, da se prekarci izogibajo druženju s prijatelji in/ali sorodniki, ker želijo ohraniti delo, ki ga opravljajo, kot svojo skrivnost, da bi se izognili socialnemu neodobravanju (Standing, 2018, str. 49–50).

Na odtujitev vpliva tudi nezaupanje, ki narašča med delavci zaradi zaostritve konkurence na trgu dela, tako se širi nezaupanje v veliki meri do migrantskih delavcev in priseljencev, ki v večini primerov delajo v še slabših delovnih pogojih (Prekarno delo, b. d.).

Tekmovalnost in prekarizacija delovnih mest sta spodbudila razvoj oportunitizma znotraj delovnih ter posledično tudi v prijateljskih in intimnih odnosih. Neskončna prožnost in stalna negotovost delujeta katastrofalno na občutek za sodelovanje in moralo. Zaradi strahu, da bi si z dolgotrajnimi odnosi nakopali nepotrebne stroške, posamezniki sklepajo vse bolj ohlapna prijateljstva in intimne odnose. Mladi se bojijo sprejeti finančno pomoč s strani staršev, ker bi to lahko pomenilo, da bi jih morali v zameno podpirati, ko ostarijo. Krhanje družbene kohezije in medosebnih odnosov, ki je s prekarizacijo družbe vse bolj razvidno, je posledica oblagovljenja – vse se ocenjuje z vidika koristi (Standing, 2018, str. 51).

Pomembno vlogo pri kakovosti življenja ima tudi izobraževanje. Ugotavlja se, da imajo bolj izobraženi ljudje večjo možnost zaposlitve in tudi manjše zdravstvene težave. Prav tako vpliva vseživljenjsko učenje, ki skupaj z izobraževanjem predstavljata pomemben dejavnik posameznikove blaginje in uspešnosti (Vrabič kek, 2012, str. 35).

Izobraževanje in vseživljenjsko učenje v današnjem času izgublja na vrednosti (Standing, 2018). Dalj časa trajajoče izobraževanje pomeni za mlade ljudi kasnejše vstopanje na trg dela. Velik odstotek visoko izobraženih ljudi opravlja delo, za katero je zahtevana nižja stopnja izobrazbe. Veliko mladih ljudi, ki je končalo visoko izobraževanje, težje konkurira za stabilna delovna mesta, saj na trg dela vstopajo brez ustreznih delovnih izkušenj in veščin, ki so v večini primerov zahtevane za pridobitev zelene zaposlitve. Mladi, ki so končali izobraževanje, se velikokrat znajdejo v nezavidljivem položaju, saj v večini primerov opravljajo atipične oblike zaposlitev za manjša plačila. Mladi se velikokrat znajdejo v položaju, da se prisiljeni

poprijeti za delo, za katero so prekvalificirani. Gre v bistvu za dvorezen meč, saj se na tak način zlahka ujamejo v prekarstvo in težje pridejo do zaposlitve, ki ustreza njihovi izobrazbi.

V nasprotnem primeru, če bi bili brezposelni, dokler se ne pokaže ustrezna priložnost za delo, ki jim bo omogočila ustvarjanje kariere, za katero so se šolali, bi tvegali socialno neodobranje, za katero je razlog prav brezposelnost, ki je v današnjem sistemu šteta kot izbira lenuhov in odpadnikov, ki ne želijo delati.

Poleg formalne izobrazbe pa se od prekarjih delavcev pričakuje tudi neformalno in vseživljenjsko učenje, ki pa se razlikuje od izpopolnjevanja delavcev zaposlenih za nedoločen čas. Prekarji delavci razširjajo svoje znanje in izpopolnjujejo svoje kompetence na različnih področjih, tako da bi pridobili več različnega znanja. S tem, ko pokrivajo več področij, imajo znanje za opravljanje več različnih del. Ker je prekarno delo velikokrat sestavljeno iz različnih delovnih obveznosti na različnih področjih, se prekarji delavci trudijo temu tudi prilagoditi. Eden izmed razlogov izpopolnjevanja kompetenc je tudi večkratna menjava delovnega mesta in potencialno področja dela. S tega vidika ne gre za izobraževanje in učenje, ki bi jim pripomoglo k napredovanju in izgradnji kariere na enem področju dela, temveč gre za strategijo preživetja v prekariziranem kapitalizmu oz. izboljševanje svoje konkurenčnosti na trgu dela. V veliki večini gre za izobraževanje zunaj delovnega časa, za katerega prekarji ne dobijo povrnjenih stroškov. Ravno tako jim to izobraževanje ne zagotavlja zaposlitve, tako da prekarji velikokrat niti ne vedo točno, zakaj se učijo, prav tako ni zagotovljen viden rezultat na delovnem področju (npr. napredovanje) (ibid.).

Izpostaviti je treba tudi občutek varnosti znotraj skupnosti, ki se navezuje na občutek varnosti, varnost v cestnem prometu in pri uporabi interneta in ima znaten pomen pri zagotavljanju kakovosti življenja (Vrabič Kek, 2012). Standing (2018) v svojem delu opozori na zanko prekarnosti, ki se zaradi slabšanja socialne varnosti vse bolj oži. Pogosto menjavanje slabše plačanih služb privede posameznika v položaj, pri katerem so na udaru njegove pravice do državnih ugodnosti ali ugodnosti podjetja. Ko teh nima oz. niso zadostne, se obrne v stiski na družino in prijatelje. Standing izpostavi tudi to, da prihaja do situacij, ko se prekarji nimajo več kam obrniti po pomoč, in to poveže z dolгови, obdobji, v katerih je posameznik izpostavljen težavam, ki so socialno pogojene, kot je na primer odvisnost od drog ter drobni kriminal (kraje, tatvine).

V Kanadi in ZDA so izvedli preizkus, v sklopu katerega so ljudem dajali enkrat na mesec določeno količino denarja v okviru daljšega časovnega obdobja. V Severni Karolini so takšen

eksperiment izvedli v skupnosti, ki živi v rezervatu (Indijanci). Pri njih je bilo mogoče zaznati upad vedenjskih težav, boljše rezultate v šoli, manj kriminalnega vedenja. K temu je pripomoglo boljše finančno stanje staršev, ki se niso več prepirali okrog težav z denarjem, in so lahko svojim otrokom posvečali več pozornosti. Prav tako je prišlo do upada zlorabe alkohola in drog (Standing, 2017).

Iz navedenega je mogoče sklepati, da neredni in negotov dohodek povzroča porast kriminalnih dejanj kot tudi kriminalnega vedenja. Prav tako spodbuja nasilno vedenje posameznikov znotraj primarne skupine in s tem poveča tveganje za nasilno vedenje do drugih članov družine ter ogroža posameznikov občutek varnosti.

Ljudje s tem, ko se odločajo, kako bodo živeli, kje bodo živeli in delali, kaj bodo kupili in katere storitve bodo uporabljali, kako bodo preživljali svoj prosti čas in na kakšen način bodo potovali, vsakodnevno vplivajo na okolje, v katerem živijo oni in drugi. Kako se okolje oblikuje, pa vpliva na druge ljudi, ki živijo v njem. To pa se navezuje na onesnaženost okolja in podnebne spremembe (Vrabič Kek, 2012). Ko ljudje nimajo možnosti odločitve in so prisiljeni sprejeti vsakršno delo samo zato, da lahko preživijo, so lahko ravno iz tega razloga prisiljeni opravljati delo, ki pospešuje onesnaženost okolja in spodbuja podnebne spremembe.

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Odstotek prekarnih delavcev v Sloveniji predstavlja skoraj polovico vseh delovno aktivnih (Prekarno delo, b. d.). Vse več strokovnjakov opozarja na negativen vpliv prekarnega dela na posameznika, ki to delo opravlja. Povečuje se število psihičnih obolenj, ravno tako se opozarja na fizične težave, ki so povezane s finančno in eksistenčno negotovostjo. Glede na to, da se je v zadnjih dvajsetih letih prekarno delo močno razširilo med delavsko populacijo in je o tem vse več govora, se bo raziskava osredotočila na vpliv prekarnega dela na kakovost življenja ljudi, ki opravljajo atipične zaposlitve v Sloveniji in na posledice tovrstnega dela. Moje raziskovalno vprašanje bo, kako prekarna zaposlitev vpliva na področja življenja, ki predstavljajo podlago za opredelitev stopnje kakovosti življenja.

3. NAČRT METODOLOGIJE

3.1. Vrsta raziskave

Vrsta raziskave bo kvalitativna. Glede na temo raziskave se mi zdi kvalitativna raziskava najbolj primerna, saj zagotavlja večjo fleksibilnost vprašanj kot tudi odgovorov ter posledično bolj celovito razumevanje dotičnega problema. S takšno vrsto raziskave je mogoče zagotoviti odprt prostor za deljenje podatkov in s tem omogočiti, da posameznik izpostavi več vidikov posledic prekarnega dela. Glede na to, da prekarno delo zajema različne oblike dela, se mi je zdel individualen pristop najbolj smotrni, saj omogoča razumevanje posameznega primera. Raziskava bo eksplorativne narave, saj bodo pridobljene nove informacije, ki lahko koristijo v nadaljnjih raziskavah na temo prekarnega dela. Menim, da je s to obliko raziskave zagotovljen prostor za nove informacije in vidike problematičnosti, ki jih proizvaja prekarno delo.

3.2. Spremenljivke/teme

Teme raziskave bodo posledice, ki jih ima prekarno delo na kakovost življenja. Kar pomeni, da me zanima, kako oblike zaposlitve, ki jih intervjuvanci opravljajo, vplivajo na njihov materialni in stanovanjski položaj, vključenost v delovni kolektiv, razlogi za opravljanje določene zaposlitve, prednosti in slabosti zaposlitve, ki jo opravljajo, njihov delovni čas, kako si organizirajo in izkoriščajo svoj prosti čas, koliko časa namenijo druženju s prijatelji in sorodniki, ter kako se vse naštetno odraža na njihovem fizičnem in psihičnem zdravju in subjektivnem zadovoljstvu z lastnim življenjem, ki je umeščeno v širši družbeni okvir.

3.3. Merski instrumenti ali viri podatkov

Merski instrument bo nestandardiziran intervju, pri katerem nam bo v pomoč vodilo za intervju, ki vsebuje seznam poglavitnih tem pogovora.

3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec

Ker se kvalitativna raziskava osredotoča na razumevanje določenega pojava, sem se odločila intervjuvati šest posameznikov, ki so vpeti v prekarna delovna razmerja in katerih življenjske poti se med seboj v veliki meri razlikujejo, kar pomeni, da sem se odločila za izjemne primere, ki se med seboj razlikujejo. Intervjuvance sem pridobila z metodo snežne kepe. Intervjuvanci so stari od 25 do 38 let. Intervjuvala sem dva moška in štiri ženske. Z izbrano populacijo sem želela pridobiti razumevanje o kompleksnosti problematike, ki me zanima. Podatke pa sem zbrala s pomočjo nestandardiziranega intervjuja. Intervjuji so potekali individualno, kar je zagotovilo večjo stopnjo zasebnosti in s tem bolj obširne odgovore, ter nemoteno izražanje intervjuvanca. Za individualne intervjuje sem se odločila tudi zato, ker so teme intervjuja potencialno občutljive narave, zaradi česar sem želela zaščititi posameznikovo dostojanstvo.

3.5. Načrt obdelave gradiva

Predhodno sem pripravila vodila za pogovor, se pravi seznam tem, na katere sem se kasneje opirala v pogovoru z intervjuvanci. Intervjuje sem opravila z osebami, ki živijo v različnih mestih v Sloveniji. Intervju z Alenko sem opravila zunaj, na neobljudenem območju, tako da sva imeli zasebnost kljub odprtemu prostoru. Intervjuja s Tadejem in Mihom sem opravila prek telefona, zaradi oteženega osebnega stika. Intervjuja s Saro in Martino sem opravila osebno, pri intervjuvankama doma. Intervju z Nino pa sem opravila v osebni vozilu, da sva lahko imeli zagotovljeno zasebnost, saj sva se nahajali na zelo obljudenem kraju. Vsi intervjuji so bili opravljeni v približno 30 minutah. Pogovore, ki sem jih izvedla osebno, sem posnela s pomočjo aplikacije na mobilnem telefonu in sem jih po končanem pogovoru prepisala v Wordov dokument. Zapis pogovorov, ki sem jih opravila prek telefona, sem sproti pretipkala v Wordov dokument. Prepisi intervjujev vsebujejo informacije, ki so jih bili intervjuvanci pripravljene deliti. Prepise intervjujev sem poslala intervjuvancem, ki so jih nato prebrali in pokomentirali ter odobrili za uporabo v namene te magistrske naloge.

Analizo podatkov sem začela tako, da sem glede na iskane teme ustrezno označila (podčrtala) dele pogovorov in označenim delom na koncu pripisala oznake kategorij (ki sem jih določila kategorijam), v katere se uvrščajo. Delom besedila sem pripisala različno število kod, ki sem

jih kar takoj vpisala v sklepno tabelo. Pri tem sem si pomagala s konceptualizacijo in povzemanjem. Na tak način sem kodirala vse intervjuje. Vse kode so združene v sklepni tabeli. Kodirani zapisi pogovorov se nahajajo v prilogah k tej magistrski nalogi. V nadaljevanju je vključen primer kodiranja dela prepisa pogovora. Pri izvedbi obdelave gradiva sem sledila postopku kvalitativne analize in postopku odprtega kodiranja, kot ga je v svojem delu opredelil Mesec (1998, str. 106).

3.6. Primer kodiranja v sklepni tabeli

Primer kodiranja vključuje del prepisa intervjuja z intervjuvanko Sara. Prvi korak analize je ustrezno označevanje (podčrtaj) in opremljanje podčrtanega dela besedila z oznako ustrezne kategorije v oklepaju.

Sara (25):

»V prostem času telovadim in ohranjam redne stike s prijatelji in sorodniki, za to imam dovolj časa.«(dr, p)

Drugi korak analize je vpis konceptualne kode, ki sem jo oz. jih pripisala označenemu delu besedila v sklepno tabelo.

Za namene demonstracije kodiranja zgoraj navedenega primera je v nadaljevanju vključen le del sklepne tabele, ki je potreben za razumevanje postopka. V njem je razviden tudi postopek konceptualizacije oz. povzemanja pri določanju kode.

3.6. Tabela: Primer kodiranja v sklepni tabeli

OSEBE		Sara
TEME		
Starost		25
Prosti čas (p)	Obseg prostega časa	Dovolj prostega časa
	Preživljanje prostega časa	Rekreacija Druženje s prijatelji Druženje s sorodniki
Druženje s prijatelji in sorodniki (dr)		Redno druženje s prijatelji in sorodniki v prostem času

4. REZULTATI

V tem poglavju se nahaja sklepna tabela, razdeljena na teme in osebe. Pod rubriko *teme* so navedene različne kategorije, ki so po potrebi razčlenjene na morebitne podkategorije, ki služijo namenom bolj podrobne analize podatkov in jasnega kodiranja intervjujev. Pod rubriko *osebe* pa so navedeni vsi intervjuvanci, ki so sodelovali pri empiričnem raziskovanju.

V sklepno tabelo sem vpisala kode, ki sem jih pripisala ustrezno označenim delom besedila intervjujev. Tabela je razčlenjena na način, da je mogoče iz nje jasno razbrati, v katero temo se uvršča določena koda in na katero osebo se koda nanaša.

4.1. Sklepna tabela

4.1. Tabela: Sklepna tabela

OSEBA		Tadej	Nina	Sara	Martina	Miha	Alenka
TEME							
Starost		30	27	25	28	29	38
Izobrazba (i)		/	Študij socialnega dela	Diplomantka upravnih ved	Magister zakonskih in družinskih študijev	/	Diplomirana ekologinja
Zaposlitev (z)	Poklic	/	Prodajalka v trgovini	Zaposlena na področju prodaje	Terenska delavka na področju psihosoci- alne podpore osebam s težavami v duševnem zdravju	Glasbenik	Administra- torka
	Oblika	Samostojni podjetnik (s. p.) (Dve službi)	Študentsko delo	Pogodba za določen čas	Študentsko delo	Samostojni podjetnik v kulturi (s. p. v kulturi)	Pogodba za določen čas za polovičen delovni čas
	Obveznosti	Plačevanje prispevkov Mesečno plačevanje davkov	Biti na razpolago delodajalcu	/	Biti na razpolago delodajalcu	Pogojeno plačevanje prispevkov Ustrezni dosežki v obdobju 5 let na	/

		Izdajanje računov Plačilo računovodje Računovodstvo				mednarodni in državni ravni (koncerti, projekcije, medijska izpostavljenost ipd.)	
Razlog za opravljanje določene zaposlitve	Višji zaslužek	Študij Pomanjkanje boljše alternative Nedokončana izobrazba	Brezposelnost Napotitev z Zavoda za zaposlovanje Zavajajoči podatki o plači, podjetji in možnosti napredka na razgovoru s strani delodajalca Sovpadanje individualne zaposlitvene strategije z zavajajočimi podatki o ponujenem delovnem mestu	Doseganje pogojev za zaposlitev Pomanjkanje boljše alternative Doseganje dolgoročnega cilja Osebna zaposlitvena strategija Zagotavljanje pristopa k izpitu iz socialnega varstva	Opravljanje dela, ki je v veselje Pomanjkanje boljše alternative Doseganje dolgoročnega cilja Osebna zaposlitvena strategija Osebno zadovoljstvo	Primoranost Pomanjkanje boljše alternative Ponujena priložnost za delo Zaslužek	
Stabilnost	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	Nestabilna oblika dela Nezaščitena oblika dela	

	Varnost				Nevarno delo Neustrezno usposabljanje za delo Pomanjkanje informacij Pomanjkanje izobraževanja		
	Delovni čas	Kombiniran Dvoizmenski Prekomeren	Fleksibilen Neustrezen Podrejen potrebam delodajalca Nestabilen	Enoizmenski delovni čas Ustrezen	Fleksibilen Neustrezen Podrejen potrebam delodajalca Nestabilen	Fleksibilen Neustrezen Vezan na časovni rok	Polovičen Neustrezen
	Odnosi v kolektivu	Sprejetost (v enem izmed kolektivov) Slabi odnosi (v enem izmed kolektivov) Mobing (v enem izmed kolektivov)	Nesprejetost v kolektiv Manjvrednostna konotacija Neenakovreden položaj Manjvreden položaj Neprivilegiran položaj	Sprejetost v kolektiv Sproščeno vzdušje Druženje Dokazovanje Tekmovalnost Nezaupanje Iskanje	Sprejetost v kolektiv Arogantni odnosi s strani ene izmed zaposlenih neenakovreden položaj Manjvrednostna konotacija Poniževanje	Sprejetost	Sprejetost v kolektiv Sproščeno vzdušje zaradi predhodnega poznanstva Slabi odnosi pri preteklih zaposlitvah Poniževanje v določenih kolektivih Razlikovanje odnosov v različnih kolektivih razlike v interesih Različni motivi za delo kot razlog za nesprejetost Razlike v

				ravnovesja			<p>izobrazbi kot razlog za nesprejetost</p> <p>Razlike v poznavanju področja dela kot razlog za nesprejetost</p> <p>Negativni komentarji v določenih kolektivih</p> <p>Omalovaževanje v določenih kolektivih</p> <p>Skupni interesi kot razlog za sprejetost</p> <p>Skupne teme pogovora kot razlog za sprejetost</p>
	Odzivi okolice	<p>Odobravanje</p> <p>Dobri odzivi</p> <p>Povezovanje na podlagi istega življenjskega stila</p> <p>Vzpostavljanje stikov</p> <p>Ljubosumnost</p>	<p>Manjvrednostna konotacija</p> <p>Obsojanje na podlagi statusa in starosti</p>	<p>Svetovanje</p> <p>Različni odzivi</p> <p>Prepoznavanje počutja</p> <p>Neodobravanje</p> <p>Primerjanje</p> <p>Nerazumevanje</p>	<p>Manjvrednostna konotacija</p> <p>Poniževanje</p> <p>Omalovaževanje</p>	<p>Odobravanje</p> <p>Dobri odzivi</p>	<p>Svetovanje</p> <p>Poniževanje</p> <p>Omalovaževanje</p> <p>Pripisovanje individualne krivde</p> <p>Pokroviteljstvo</p>

	Prednosti	Možnost opravljanja večje količine dela in posledično večjega zaslužka	Delovne izkušnje Spoznavanje delovnega okolja Hitra menjava službe Fleksibilen delovni čas Spoznavanje lastnih preferenc	Dovolj prostega časa Delovni čas sovпада z omejitvami dela (ni podaljševanja) Možnost dogovora o prisotnosti Delo ni stresno Ostane dovolj časa za pristočasne aktivnosti	Delovne izkušnje Možnost doseganja dolgoročnega cilja	Opravljanje dela, ki je v veselje Možnost doseganja dolgoročnega cilja	Delovna doba Dobri odnosi v kolektivu
	Slabosti	Popolna samostojnost Urejanje računovodstva Previsoki stroški s. p.-ja Neplačana bolniška Možnost dodatnih finančnih stroškov pri vodenju računovodstva Obstoj pogojen z zaslužkom	Prilagajanje Negotovost Nestabilnost Neplačana bolniška Neplačan dopust Neplačana malica Dohodek pogojen z delovnim časom	Negotovost zaposlitve Negotovost Nestabilnost Nezmožnost načrtovanja prihodnosti Pomanjkanje možnosti napredovanja Negotovost prihodka Časovno omejena pogodba	Prilagajanje Negotovost Nestabilnost Nezmožnost načrtovanja prihodnosti Nevarno delovno okolje Variabilen dohodek Dohodek pogojen z delovnim časom	Prilagajanje Negotovost Nestabilnost Nezmožnost načrtovanja prihodnosti Neplačana bolniška Otežen preboj v ospredje Odkvisnost od glavnih akterjev na področju	Nizka plača Nizka penzija Preveč prostega časa

			Nezaščiteno delo	Pomanjkanje možnosti za osebni razvoj	Nepredvidlji v dohodek	dela Velika konkurenca	
			Manjše ugodnosti	Pomanjkanje možnosti za udejanjanje lastnih sposobnosti	Nesorazmerje med količino dela in plačilom	Status vezan na dosežke na področju dela	
			Nizka plača	Premalo dela	Pomanjkanje občutka lastne varnosti	Zaprto delovno okolje	
				Pomanjkanje možnosti za razvoj in koriščenje lastnega potenciala	Pomanjkanje izobraževanja in usposabljanja za delo	Rangirano delovno okolje	
				Premajhno podjetje	Mešane delovne naloge	Pogoji dela odvisni od ranga dela	
				Zapravljanje časa	Umazano delovno okolje	Časovna omejenost projektov	
				Pomanjkanje perspektive	Delovne naloge ne sovpadajo s predstavitvijo delovnih nalog	Nepredvidljivost	
				Prenizka plača	Prenizka urna postavka glede na vrsto delo	Pojav lepljivih tal in lepljivega stropa	
					Delo ne ustreza doseženi stopnji izobrazbe	Nesorazmerno razporejen delovni čas	
					Manjvrednostna konotacija pri obliki dela	Pomanjkanje rutine	
						Težko dostopna	

						finančna sredstva	
Dohodek (d)	Višina	Zadosten Dva prihodka	Nizek Nezadosten Variabilen	Nizek Nepredvidljiv	Nizek Nezadosten Delno neobdavčen Variabilen	Zadosten Višina odvisna od uspešnosti Variabilen	Nizek Nezadosten
	Stabilnost	Nestabilen Nepredvidljiv Vezan na opravljeno delo	Nestabilen Nepredvidljiv Vezan na delovni čas	Nestabilen Nepredvidljiv Negotov	Nestabilen Nepredvidljiv Vezan na delovni čas	Nestabilen Nepredvidljiv Vezan na opravljeno delo	Nestabilen (časovno omejen)
Stroški življenja in bivanja (s)	Kritje stroškov	Delno financiranje stroškov Financiranje ogrevanja Delno financiranje bele tehnike	Delno financiranje stroškov	Delno financiranje stroškov	Delno financiranje stroškov	Delno financiranje stroškov	Delno financiranje stroškov
	Načini varčevanja oz. pokrivanja primanjkljaja denarnih sredstev	Deljeni stroški s starši Bivanje pri starših (manjši stroški bivanja) Povračilo staršem za finančno podporo v nedenarni obliki Delo kljub boleznim Dodatna služba	Finančna pomoč s strani staršev Izbira cenejših letov in hostelov Koriščenje študentskega popusta	Deljeni stroški s starši Bivanje pri starših (manjši stroški bivanja) Izogibanje potovanjem in nakupu dragih oblačil	Deljeni stroški s partnerjem Finančna pomoč s strani staršev Reduciranje porabe finančnih sredstev za oblačila Izogibanje prehranjevanju v restavracijah	Deljeni stroški s partnerjem Skromnost Delo kljub boleznim	Finančna pomoč s strani staršev Bivanje v lastniškem stanovanju (ni najemnine) Povračilo staršem za finančno podporo v nedenarni obliki Minimaliziranje porabe finančnih sredstev

		Shranjevanje prihodka					
Stanovanjske razmere (st)	Oblika nastanitve	Nastanitev pri starših	Najemniško stanovanje	Nastanitev pri starših	Nastanitev pri partnerju	Najemniško stanovanje	Lastniško stanovanje (podedova- no)
	Dostopnost do lastnega prebivališča	Težko dostopna stanovanja Izogibanje najemu kredita Načrtovanje nakupa Načrtno shranjevanje prihodka Izražena želja po nakupu Visoka cena stanovanj Neustrezni pogoji Razlog za dodatno službo	Težko dostopna stanovanja Nedostop- nost kredita Neustrezne okoliščine Strah pred najemom kredita Izražena želja po nakupu Visoka cena Stanovanj Neustrezni pogoji	Težko dostopna stanovanja Nedostop- nost kredita Neustrezne okoliščine Neustrezna višina dohodka Izražena želja po nakupu Visoka cena stanovanj	Težko dostopna stanovanja Neustrezna višina dohodka Izražena želja po nakupu Visoka cena stanovanj	Težko dostopna stanovanja Nedostop- nost kredita Neustrezne okoliščine	Težko dostopna stanovanja Neustrezna višina dohodka
Prosti čas (p)	Obseg prostega časa	Malo prostega časa oz. nič Prilagajanje prostega časa delu	Malo prostega časa Prilagajanje prostega časa delu in študijskim obveznostim	Dovolj prostega časa	Malo prostega časa Okrnjen prosti čas	Variabilen obseg (včasih veliko, včasih nič)	Veliko prostega časa
	Preživljanje prostega časa	Dodatna služba Druženje s prijatelji trikrat tedensko	Rekreacija Potovanja	Rekreacija Druženje s prijatelji	Prostovoljno delo Sprehajanje psa	Izobraževa- nje Rekreacija	Branje Občasno druženje s prijatelji

			Učenje	Druženje s sorodniki	Malo časa zase		Učenje tujega jezika Sprehod Gospodinj-ska opravila Sprehod Potovanja
Druženje s prijatelji in sorodniki (dr)		Druženje s prijatelji trikrat tedensko Ohranjanje stikov preko telefona Prilagajanje druženja delu	Občasno druženje s prijatelji Ohranjanje stikov preko telefona Obisk staršev enkrat tedensko	Redno druženje s prijatelji in sorodniki v prostem času	Podhranjeni odnosi z bližnjimi Ohranjanje stikov preko telefona Pomanjkanje časa za druženje s partnerjem kljub velikem interesu	Pomanjkanje interesa za druženje prijatelji zaradi razhajanja v vrednotah Pomanjkanje volje za druženje	Občasno druženje s Prijatelji Potovanja s starši
Zdravje (zd)	Psihično	Konstanten stres	Ponavljajoče se pregorevanje Zaskrbljenost Trajajoča anksioznost Nezanesljivo st Negotovost Pritisk	Ni stresa Zaskrbljenost Sproščenost Nezanesljivo st Negotovost Naporno zaradi poslušanja težav sodelavcev	Slaba volja Čustvena podpora staršev in partnerja Nezanesljivo st Negotovost	Nihanja razpoloženja Zaskrbljenost Nezanesljivo st Negotovost Skrb za dobro počutje s fizično aktivnostjo	Slabo počutje Anksioznost Nezanesljivost Negotovost Izguba samozavesti Negativna samopodoba

			Krivda	Relativno dobro			
				Zadovoljnost			
	Fizično	Pomanjkanje spanja	Pomanjkanje spanja	Sproščenost	Relativno dobro	Nihanje telesne teže	Pomanjkanje spanja
		Fizična aktivnost	Ponavljajoča utrujenost	Ni stresa		Fizična aktivnost	Razbijanje srca
		Relativno dobro zdravje	Pogosto obolevanje	Relativno dobro zdravje			
		Konstanten stres					
		Dobra fizična pripravljenost					
		Skrb za zdravje					
Zadovoljstvo z življenjem (a)	Subjektivni občutki	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Srednje zadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo
			Jeza	Motiviranost	Motiviranost	Motiviranost	Razočaranost
			Zaskrbljenost	Obžalovanje	Izkoriščenost	Neizpolnjenost	Žalost
			Žalost	Vera v boljše čase	Vera v boljše čase	Ambicioznost	Neizpolnjenost
			Strah pred brezposelnostjo	Neizpolnjenost		Integriteta	
			Strah pred izgubo službe	Pozitivna naravnost		Vztrajnost	
			Strah pred najemom kredita	Refleksija		Odločnost	
			Negotovost	Nostalgija			
				Nezanesljivost glede trenutnega stanja s korono			

	Družbe- ni sistem	Nezadovolj- stvo	Nezadovolj- stvo	Zmerno zadovoljstvo	Nezadovolj- stvo	Nezadovolj- stvo	Nezadovolj- stvo
		Prevaranost	Prevaranost	Dovolj možnosti	Prevaranost	Rigoroznost	Prevaranost
		Izkoriščanje	Pomanjkanje možnosti za napredova- nje	Omejenost sedanjega sistema	Izkoriščanje	Izkoriščanje	Izkoriščanje
		Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Komplicira- nost sedanjega sistem	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji
		Primerjanje sedanjega sistema s preteklim	Pogojeno spodobno življenje	Primerjanje sedanjega sistema s preteklim	Neizpolnje- vanje obljub	Neustrezni standard	Pomanjka- nje možnosti za udejanjenje osebnih vrednost
		Prepričanje, da je bilo prej bolje	Nepravično- st	Prepričanje, da je bilo prej bolje	Pomanjkanje varnosti	Nepravično- st	Nepravično- st
		Nizke plače	Nizke plače	Razlike v obsegu omejitev v primerjavi s preteklostjo	Pomanjkanje varovanja	Pretvarjanje	Spreneveda- nje
		Koruptivnost	Neprijazno do mladih	Nezanesljivo st in nepredvidlj- vost zaradi pojava COVID-19	Pomanjkanje zanesljivosti	Spodjedanje standarda umetnosti	Neustrezne vrednote
		Spodkopava- nje posamezni- kovega uspeha	Nesorazmer- nost med stroški in dohodkom			Absurdnost	Prevlada kapitalizma nad okoljem
		Oteževanje življenja				Zaviranje napredka	Spodkopa- vanje ekonomske pravičnosti
						Zaviranje kreativnosti	Sebičnost
							Pomanjka- nje solidarnosti
							Krivica

							Neustrezno ravnanje z okoljem
	Trg dela	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Srednje zadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo	Nezadovoljstvo
		Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji	Neustrezni pogoji
		Previsoke zahteve	Previsoke zahteve	Previsoke zahteve	Previsoke zahteve	Spodkopavajne integritete	Previsoke zahteve
		Preveč dela	Izkoriščanje	Omejenost	Izkoriščanje	Izkoriščanje	Prelaganje odgovornosti na delavca
		Prevaranost	Prevaranost	Težko uresničljivi pogoji za zaposlitev	Prevaranost	Stratificiranost	Prevaranost
		Nizke plače	Nepravičnost	Velika konkurenca	Prisila	Nepravičnost	Prisila
		Nesorazmerje med delom in plačilom	Negotovost	Negotovost		Negotovost	Negotovost
			Nestabilnost	Nezanesljivost in nepredvidljivost zaradi pojava COVID-19		Nestabilnost	Pomanjkanje pomoči
			Nezanesljivost	Neustrezno ocenjevanje kandidatov za Zaposlitev		Nezanesljivost	Neustrezna pomoč
			Pogojenost z lokacijo	Ključni pomen vztrajnosti in vizije ter samozaupanja		Zaviranje kreativnosti	Ujetost
			Prilagajanje			Zaviranje napredka	Nasprotovanje načelom posameznika

			Nizke plače			Pojav lepljivih tal in lepljivega stropa	Pomanjkanje možnosti za udejanjenje osebnih vrednost
			Neurejenost			Neustrezen kriterij za zaposlitev	

5. INTERPRETACIJA

Rezultati raziskave kažejo na povezavo med obliko zaposlitve in kakovostjo življenja. Razvidno je, da je raziskovana problematika večplastna in da moramo za njeno razumevanje upoštevati več različnih vidikov življenja. Oblika zaposlitve po rezultatih raziskave znatno vpliva na kakovost življenja posameznika, tudi v primeru, ko posameznik opravlja delo na področju, ki ga veseli in ima dovolj finančnih sredstev.

Iz tabele je mogoče razbrati, da ima prekarno delo različne oblike in je prisotno na različnih področjih dela. Pri intervjuvancih je mogoče zaznati različne posledice na določene vidike kakovosti življenja v različnem obsegu. V to raziskavo je vključenih več posameznikov, ki so visoko izobraženi in jih večina opravlja delo, ki ne ustreza stopnji njihove dosežene izobrazbe. Dohodek, ki ga prejema, je nestabilen. Vsi uporabljajo varčevalne strategije, ki jim pomagajo pri kritju stroškov življenja in bivanja. Vsi intervjuvanci so izpostavili težko dostopnost stanovanj. Obseg prostega časa intervjuvancev ni enak in je odvisen od delovnega časa. Pri vseh je mogoče razbrati, da ima delo, ki ga opravljajo, določen vpliv na njihovo psihično zdravje, pri nekaterih tudi na fizično. Noben izmed intervjuvancev ni popolnoma zadovoljen z življenjem, le ena intervjuvanka (Sara) je zmerno zadovoljna. Ti občutki se pri intervjuvancih pojavljajo v povezavi z ekonomsko in socialno politiko. Večina jih je s sistemom nezadovoljna, in sicer iz deloma različnih razlogov, ravno tako s trgom dela. Delovni čas intervjuvancev je za večino intervjuvancev neustrezen. Obveznosti, ki jih vključujejo oblike zaposlitev intervjuvancev, se med seboj do določene mere razlikujejo tako v vsebini kot v obsegu. Razlogi intervjuvancev za opravljanje določene prekarne zaposlitve se ravno tako do določene mere razlikujejo. Razvidno je, da je ena izmed intervjuvank (Martina) na delovnem mestu izpostavljena nevarnosti. Ravno tako je razvidno, da je bila ena izmed intervjuvank primorana opravljati delo, ki nasprotuje njenim osebnim načelom (Alenka).

Odnosi v kolektivih, kjer delajo, so raznoliki, ravno tako odzivi okolice. Veliko več je slabosti kot prednosti, ki so jih intervjuvanci izpostavili. V prostem času intervjuvanci počnejo različne stvari. Na druženje s prijatelji in sorodniki pri intervjuvancih vplivajo različni dejavniki.

Iz rezultatov raziskave je mogoče razbrati, da je vsem intervjuvancem skupno to, da opravljajo prekarno obliko zaposlitve, ki je nezaščiten in nestabilna. Poleg tega pa imajo tudi vsi nestabilen dohodek. Kot je povzeto v teoretičnem delu, je za prekarne oblike zaposlitve značilno, da jim manjka ena ali več oblik varnosti, ki jih ima standardna oblika zaposlitve (Domadenik, 2018, Klanjšek 2018, Standing 2018). Oblike zaposlitve, ki jih opravljajo, pa se po definiciji uvrščajo med atipične zaposlitve (Standing, 2018).

Petim izmed šestih intervjuvancev je skupno, da opravljajo atipične oblike zaposlitve na različnih področjih dela, eden (Tadej) izmed šestih pa je pred kratkim izgubil službo in je pred tem ravno tako opravljal atipično zaposlitev. Miha in Tadej sta komentirala delo prek s. p.-ja, ki ga Miha še vedno opravlja na področju glasbe, Tadej pa ga je do pred kratkim opravljal, vendar informacije o področju, na katerem je delal, ni želel deliti, in sicer zaradi možnosti prepoznavanja osebnosti. Nina in Martina opravljata študentsko delo, Nina je prodajalka, Martina pa dela kot terenska delavka na področju psihosocialne podpore osebam s težavami v duševnem zdravju. Sara in Alenka delata preko pogodbe za določen čas. Alenka je zaposlena za polovični delovni čas kot administratorica, Sara dela na področju prodaje. Vsi intervjuvanci opravljajo nezaščiten in nestabilno obliko zaposlitve, saj ne gre za tipične zaposlitve. Tadejeva zaposlitev je bila odvisna od količine dela in zaslužka, kar je razvidno tudi iz tega, da je moral s. p. zapreti, ko mu je med epidemijo zmanjkalo dela. Mihova zaposlitev je odvisna od dosežkov, ki jih izkaže v določenem obdobju (5 let). Nina in Martina, ki opravljata študentsko delo, imata status študenta, na podlagi katerega opravljata delo vezano na čas izobraževanja, kar pomeni, da je časovno omejeno, ravno tako kot časovno omejena pogodba za določen čas, na podlagi katere opravljata delo Sara in Alenka.

Vsi intervjuvanci imajo nestabilen dohodek, in sicer zato, ker je Tadejev, Mihov, Ninin in Martinin dohodek vezan na opravljeno delo, Alenkin in Sarin pa je omejen časovno. Dohodek vseh, razen od Alenke, je nepredvidljiv. Tadejev in Mihov dohodek je nepredvidljiv, ker je vezan na opravljeno delo – če dela ni, ni zaslužka. Ninin in Martinin dohodek je vezan na delovni čas, se pravi, kolikor ur delata, tolikšno plačo dobita. Nina, Sara, Alenka in

Martina povejo, da prejemajo prenizek dohodek. Po besedah Nine, Martine in Alenke je dohodek, ki ga prejemajo, nezadosten za kritje vseh stroškov.

Tadej in Miha povesta, da jima je dohodek zadosten s tem, da je moral Tadej opravljati dve službi, Miha pa je za to potreboval deset let dokazovanja na področju dela. Dohodek, ki ga prejema Miha, je variabilen, saj je vezan na opravljene projekte, ki so nepredvidljivi. Sara pa pove, da je njen dohodek nepredvidljiv, saj ne ve, ali bo dobila plačo ali ne. Ninin in Martinin dohodek je variabilen, saj njun delovnik ni stabilen. Martinin dohodek je tudi delno neobdavčen, saj ji nakazujejo plačo tudi v obliki kritja potnih stroškov, ki jih v resnici ni imela.

Vsi se poslužujejo načinov varčevanja oz. kritja pomanjkanja finančnih sredstev. Zaradi nizkega prihodka in nestabilne oblike zaposlitve so prekarni delavci primorani najti način za preživetje in kritje stroškov, bodisi s sprejemom dodatnega dela ali pomoči s strani ljudi, ki spadajo v njihovo socialno mrežo (Standing, 2018). Vsi intervjuvanci si delijo kritje stroškov bivanja in življenja še z nekom ter se poslužujejo različnih načinov varčevanja oz. kritja pomanjkanja denarnih sredstev. Tadej in Sara si omenjene stroške delita s starši, Nina in Alenka prejemata finančno podporo s strani staršev, Martina in Miha pa si delita stroške s partnerjem. Martini poleg partnerja finančno pomagajo tudi starši. Zaradi bivanja pri starših imata Tadej in Sara manjše stroške, manjše stroške bivanja ima tudi Alenka, ki živi v lastniškem stanovanju, ki ga ni sama kupila. Martina ima prav tako manjše stroške zaradi tega, ker živi pri partnerju. Tadej in Alenka pomagata staršem in se na ta način oddolžita za finančno podporo. Tadej in Miha opravljata delo kljub bolečinam in se s tem izognita bolniški, za katero ne prejemata denarnega nadomestila. Tadej se je za to, da prihrani denar, odločil opravljati dodatno zaposlitev in shranjevati presežek. Nina, da bi prihranila, ko gre na potovanje, izbere cenejše storitve in koristi študentski popust. Martina je zmanjšala porabo za nakup oblačil, prav tako ne hodi več v restavracije na kosila. Alenka pa pove, da se trudi porabiti čim manj denarja. Mihi sta pri varčevanju denarja pomagala skromnost in življenje v dvoje.

Vsi intervjuvanci povedo, da težko dostopajo do lastniških stanovanj. Razlogi za to tičijo v prenizkem dohodku in nedostopnosti kredita ter previsoki ceni stanovanj, ki si jih ne morejo privoščiti. Tadej, Nina in Sara so izrazili željo po nakupu, hkrati pa tudi izpostavili, da je cena stanovanj visoka. Nina, Sara in Miha omenijo, da si stanovanja ne morejo kupiti že iz tega razloga, ker jim je kredit nedostopen. Martina, Alenka in Sara povejo, da si lastnega

stanovanja ne morejo privoščiti. Sara in Nina povesta, da bi bilo lažje v dvoje najeti kredit za nakup stanovanja, ker bi se stroški najema prepolovili. Tadej se je zaradi visoke cene stanovanj odločil za dodatno službo, saj z eno službo ne bi mogel prihranil dovolj denarja za nakup, ker se najemu kredita izogiba. Nina pove, da se ji stanje sistema zdi preveč nestabilno in da so plače prenizke, kar navede kot razloge, zakaj je najem kredita negotov in vprašljiv, posledično tudi nakup stanovanja. Mihi je kredit nedostopen zaradi oblike zaposlitve. V primeru želje po najemu kredita se pojavi težava, saj prekarne zaposlitve niso stabilne narave in iz tega razloga prekarec ni kreditno sposoben (Standing, 2018), kar otežuje prekarim delavcem nakup lastnega prebivališča.

Pri vseh intervjuvancih je obseg prostega časa odvisen od delovnega časa. Večina prekarjih delavcev je prisiljena delo postaviti na prvo mesto in lastno življenje delu prilagoditi (Standing, 2018).

»Nimam veliko prostega časa. V prostem času opravljam drugo službo.« (Tadej)

»Usklajevanje dela in obveznosti za študij vpliva na to, da imam malo časa ...« (Nina)

»Imam dovolj prostega časa, ker v službi ni podaljševanja in ne delam prekomernih ur, delo pa je enoizmensko, od ponedeljka do petka od 7.30 do 15.30.« (Sara)

»V prostem času opravljam tudi prostovoljno delo ... zelo malo časa imam zase.« (Martina)

»Slaba stran je, da so projekti časovno omejeni. V obdobjih, ko ne sodeluješ, si v skrbeh ... Težko je tudi, ker padeš ven iz tempa in lahko padeš v depro, dokler čakaš na naslednji projekt ... Konstantno se prilagajaš ekstremom med preveč dela in nič dela ... Lahko imam zelo veliko prostega časa ali pa nič« (Miha)

»Trenutno delam za določen čas, in sicer za polovični delovni čas ... Res je, da imam veliko prostega časa, mogoče že preveč.« (Alenka)

Vse več raziskav kaže na posledice, ki jih ima prekarno delo na psihično zdravje prekarjih delavcev. Pri vseh intervjuvancih, vključenih v to raziskavo, je mogoče zaznati vpliv prekarnega dela na psihično zdravje. Pri vseh, razen pri Tadeju, je mogoče razbrati, da so podvrženi občutkom negotovosti, katere pojav je značilen med vrstami prekarcev (Standing, 2018, Klanjšek, 2018). Tadej opisuje drugačne vrste vpliva na psihično zdravje, in sicer trajajoči stres, ki izvira iz prekomernega dela. Prekomerno delo, kot navedeno že v teoretičnem delu, negativno vpliva na zdravje posameznika (Vrabič Kek, 2012).

Nezadovoljstvo prekarnih delavcev izhaja iz nezadovoljstva s socialno in ekonomsko politiko (Standing, 2018). Noben izmed intervjuvancev ni popolnoma zadovoljen z življenjem. Najbolj zadovoljna od vseh je Sara, vendar samo zmerno, in sicer ima pri oceni zadovoljstva ključen pomen nezadovoljstvo z zaposlitvijo, ki jo opravlja. Tadejevo nezadovoljstvo temelji na izkoriščevalnem sistemu, v katerem je delo premalo plačano in zavira napredek posameznika. Alenkino, Martinino, Ninino in Mihovo nezadovoljstvo izhaja iz pomanjkanja možnosti za ustrezno zaposlitev. Nezadovoljstvo vseh ima eno skupno točko, in sicer, da se navezuje na področje dela.

Delovna mesta se pri tistih intervjuvancih, ki so delili to informacijo, razlikujejo. Prekarno delo ima različne oblike in med te spada tudi samozaposlitvena dejavnost, študentsko delo, delo za določen čas in delo za polovičen čas (Standing, 2018). Prav tako se razlikujejo delovne obveznosti, tistih, ki so delili to informacijo. Obveznosti, ki jih imajo Martina, Nina, Tadej in Miha, se razlikujejo do določene mere na podlagi oblike zaposlitve. Martina in Nina sta tako izpostavili, da morata biti na razpolago delodajalcu. Tadej je izpostavil to, da mora poleg dela skrbeti za račune in poskrbeti za računovodstvo, saj so vodenje računov s. p.-ja, plačilo davkov in plačilo prispevkov njegova obveznost. Miha je navedel, da je plačevanje prispevkov samozaposlenega v kulturi pogojeno s tem, da mora v petih letih izkazati določene dosežke vezane na področje dela. Sara in Alenka nista izpostavili nobenih specifičnih obveznosti.

Razlogi za opravljanje določenega dela, ki so jih intervjuvanci navedli, so različni. Razlogi so različni zaradi situacije, v kateri se nahajajo intervjuvanci, ter osebnih interesov in možnosti, ki jih imajo oz. so jim bile ponujene, da te interese uresničijo. Tadej, ki je opravljal istočasno dve službi, se je za to odločil, ker je želel zaslužiti več denarja in prihraniti za stanovanje ali za kaj drugega. Nina se je za študentsko delo prodajalke odločila, ker se izobražuje in redne zaposlitve ne more opravljati, prav tako izpostavi dejstvo, da je to edini način služenja denarja, ki ga lahko opravlja, saj nima dokončane izobrazbe, kaj drugega ji ne odgovarja. Sara se je za zaposlitev odločila, ker je bila napotena s strani zavoda za zaposlovanje, prav tako so ji na razgovoru za službo predstavili drugačne pogoje, ki so sovpadali z njeno taktiko iskanja zaposlitve. Objavljena ji je bila tudi višja plača. Martina se je za delo prek študenta odločila, saj ji bodo delovne izkušnje omogočile dostop do izpita iz socialnega varstva, ki je pogoj za zaposlitev na področju njene izobrazbe. V določeni meri je bila v to tudi prisiljena, saj za doseganje osebnega zaposlitvenega cilja nima boljše alternative. Miha se je za zaposlitev, ki jo opravlja, odločil, ker ga delo na področju glasbe veseli in ima na ta način možnost, da bo

nekega dne opravljal delo, ki si ga želi opravljati. Boljše alternative nima. Alenka se je odločila sprejeti delo administratorke, ker se je pokazala priložnost za delo, čeprav to ni delo, ki bi ga rada opravljala, je pa možnost za zaslužek, s katerim lahko krije stroške življenja.

Odnosi v kolektivu, o katerih poročajo intervjuvanci, so različni, v kolektiv so bili sprejeti štirje intervjuvanci, ena intervjuvanka je bila sprejeta v kolektiv, razen s strani ene izmed sodelavk, o slabih odnosih po poročata dva izmed intervjuvancev. Po informacijah, ki so jih posredovali intervjuvanci, je razvidno, da so odnosi v kolektivih različni, kar kaže na to, da slabi odnosi niso nujnost pri opravljanju prekarne zaposlitve, vendar pa obstaja možnost, da oblika zaposlitve na odnose v kolektivu slabo vpliva.

Pri Martini in Nini se pojavlja manjvrednostna konotacija v odnosih, ki je vezana na njun status, preko katerega opravljata zaposlitev. Tadej, ki je imel dve službi, je povedal, da so bili v enem kolektivu odnosi dobri, v drugem pa slabi. Nina je povedala, da ni bila sprejeta v kolektiv in da je zaradi oblike dela imela neprivilegiran in neenakovreden položaj, kar je bilo razvidno iz tega, da ni bila deležna istih ugodnosti kot redno zaposleni. Poleg tega je morala tudi delati več kot redno zaposleni. Iz tega je razvidna manjvrednostna konotacija, saj je bila v manjvrednem položaju zgolj zaradi statusa. Sara je povedala veliko pozitivnih stvari o odnosih, izpostavila je sproščene odnose in druženje med sodelavci. Na težave je naletela le na začetku, ki jih je sčasoma odpravila. Pove še, da so s sodelavci čez čas našli ravnovesje. Alenka pove, da je s sedanjim kolektivom zadovoljna, saj dela z ljudmi, ki jih pozna dlje časa. Omeni izkušnje iz preteklih prekarnih zaposlitev. Pove, da so bile tako negativne kot pozitivne. Negativne so se navezovale na poniževanje in omalovaževanje. Pomemben dejavnik je bil tudi vpetost v področje dela. Bolj ko je bila vpeta v področje dela, boljši so bili odnosi, in sicer zaradi skupnih interesov. Pove tudi, da se je v vsak novi kolektiv težje vklopila. Martina pove, da so odnosi v kolektivu dobri in da ima težave z eno izmed sodelavk, ki se za namene poniževanja sklicuje na Martinin status, iz česar je mogoče razbrati manjvrednostno konotacijo. Miha pove, da ni deležen nobenih negativnih odzivov od svojih nadrejenih, in sicer zato, ker svoje delo opravlja dobro.

Odzivi okolice, ki jih intervjuvanci doživljajo, so različni, dva intervjuvanca doživljata dobre odzive, tri doživljajo slabe, ena izmed intervjuvancev pa tako pozitivne kot negativne. Tadej pove, da so bili starši ponosni nanj, da je večinoma doživljal pozitivne odzive, včasih tudi ljubosumje. Z enim izmed sodelavcev se je zblížal, ker sta imela oba dve službi. Nina je naletela na obsojanje, ki je temeljilo na njeni starosti v povezavi z njenim statusom študenta.

Sara pove, da je bila deležna neodobravanja njene zaposlitve, in sicer z vidika nestabilnosti, negotovosti in pomanjkanja perspektive zaposlitve. Doživela je tudi primerjanje in nerazumevanje do tega, da opravlja pisarniško delo. Nekateri ljudje so ji dajali nasvete. Martina je večinoma bila deležna poniževanja in omalovaževanja dela, ki ga opravlja. V odzivih je razvidna tudi manjvrednostna konotacija. Miha pove, da doživlja dobre odzive od okolice. Alenka pa pove, da ji ljudje velikokrat svetujejo in se obnašajo do nje pokroviteljsko. Deležna je tudi pripisovanja individualne krivde za položaj, v katerem je, poniževanja in omalovaževanja. Iz navedenega je razvidno, da odzivi okolice niso vedno pogojeni z obliko zaposlitve, je pa možno, da na nekatere odzive to vpliva.

Prekarne zaposlitve imajo določene prednosti. Te, ki jih naštevajo intervjuvanci, se v veliki meri razlikujejo. Razvidno je, da se prednosti razlikujejo zaradi oblike zaposlitve, v določeni meri pa na izbiro prednosti pri posamezniku vplivajo lastni interesi. Tadej pove, da mu prednost predstavlja to, da je lahko več zaslužil. Nina in Martina izpostavita delovne izkušnje. Nina izpostavi še spoznavanje delovnega okolja in možnost hitre menjave zaposlitve. Ustreza ji fleksibilnost delovnega časa, saj lahko delo prilagodi študiju. Poleg tega pa lahko spozna sama sebe in kaj ji je všeč. Sara pove, da ima dovolj prostega časa za vse, in da ji ni treba podaljševati in delati nadur. Lahko se tudi dogovori, da odide prej z delovnega mesta. Zaradi vsega tega je sproščena. Delo, ki ga opravlja, ni stresno in zaradi tega je zadovoljna. Prednost dela, ki ga opravlja Martina, je tudi možnost, da na podlagi delovnih izkušenj pristopi k izpitu iz socialne varnosti. Prednosti dela, ki ga opravlja Miha, pa je ta, da opravlja delo na področju, ki mu je všeč in čez čas bo mogoče lahko opravljal delo, ki ga želi. Alenka kot prednost svoje zaposlitve izpostavi dejstvo, da ji teče delovna doba in da dela v dobrem kolektivu.

Veliko več kot prednosti pa je slabosti, ki jih imajo zaposlitve intervjuvancev. Nina, Sara, Martina in Miha opravljajo negotovo in nestabilno delo. Nina, Martina in Miha se morajo pri svojem delu prilagajati. Tadej, Nina in Miha izpostavijo neplačano bolniško. Tadej kot slabost izpostavi prepuščenost samemu sebi oz. samostojnost, kar pomeni, da mora poleg dela skrbeti še za urejanje in plačevanje stroškov dela in vodenje računovodstva. Kot slabost je mogoče interpretirati tudi neplačano bolniško, saj opravlja delo kljub bolečini, kar ima lahko posledice na njegovem zdravju. Dodatni stroški, ki nastanejo ob najemu računovodkinje, pomenijo manjši zaslužek, ki predstavlja podlago za samozaposlitev. Nina pove, da je ena izmed slabosti fleksibilnosti ta, da se prilagaja interesu delodajalca, kar pomeni, da mora biti ves čas na razpolago delodajalcu in pri tem postaviti vse preostalo na drugo mesto. Poleg tega

izpostavi kot slabost poleg neplačane bolniške tudi neplačan dopust in neplačano malico, kar predstavlja dodaten strošek, ki ga mora kriti. Delo, ki ga opravlja, je nestabilno, ker je delovni čas nepredvidljiv in negotov. Negotovo pa je tudi samo delo in tudi nezaščiten, ker jo lahko hitro odpustijo. Njen dohodek pa je odvisen od delovnega časa, plača pa ne dosega minimalnega standarda. Kot slabost je mogoče interpretirati tudi upravičenost do manjših ugodnosti na podlagi statusa študenta. Sara pove, da ji je bila na razgovoru obljubljena višja plača, kot se je izkazalo ob zaposlitvi. Plača, ki jo prejema, je prenizka in negotova, saj ne ve, ali jo bo dobila ali ne. Poleg negotove plače, je negotova tudi njena zaposlitev, saj je časovno omejena. Poleg tega podjetje ni ravno dobro stoječe, kot ji je bilo predstavljeno na intervjuju. Vse to posledično pomeni, da si ne more načrtovati prihodnosti. Prav tako meni, da na delovnem mestu ne more izkoristiti vsega svojega potenciala, saj ima premalo dela, pogreša tudi možnost osebnega razvoja. Ob opravljanju tega dela se počuti, kot da zapravlja svoj čas. Martina pove, da si ne more ničesar načrtovati zaradi nestabilnega urnika in dohodka, s tem da mora v želji po večjem zaslužku upoštevati delodajalčeve želje in mu biti na voljo, delo mora postaviti na prvo mesto. Dohodek, ki ga dobi, pa je le delno obdavčen, kar posledično pomeni, da gre toliko manj denarja za plačilo prispevkov v pokojninsko blagajno in ima zato tudi krajšo pokojninsko dobo. V tem primeru delodajalec prihrani določen del finančnih sredstev, saj ji izplača manj denarja. Poleg izkoriščanja, ki ga je deležna, opravlja delo, ki ni varno, ker ji delodajalec ni zagotovil ustreznega izobraževanja in usposabljanja za delo. Delodajalec je pri tem privarčeval, saj mu ni bilo treba kriti stroškov izobraževanja, v ta namen je ogrozil Martinino zdravje in celo življenje. Ob opravljanju tega dela se ne počuti varno. Delo poteka tudi v umazanih prostorih, njene delovne naloge pa ne sovpadajo z delovnimi nalogami, ki so ji bile predstavljene ob začetku dela. Izpostavi tudi dejstvo, da opravlja delo, ki ne ustreza njeni stopnji izobrazbe kljub času, ki ga je porabila za izobraževanje. Plača se ji zdi absurdno nizka, glede na vrsto in obseg dela, ki ga opravi. Miha pove, da kot samozaposlen v kulturi uživa določene ugodnosti, ki pa so pogojene. Pri opravljanju svojega dela ima tako pet let časa, da se izkaže na državni ali mednarodni ravni. Pri tem pa je odvisen od državnega denarja, ki je težko dostopen. Da bi lahko kaj dosegel in tudi zaslužil, mora pazljivo sklepati poznanstva, obenem pa mora paziti, da si ne zapre kakšnih vrat v Sloveniji, saj mu v tem primeru ostane samo še tujina, kjer je veliko težje doseči vidnost. Z drugimi besedami povedano, je Miha v precejšnji meri odvisen od drugih akterjev na področju dela, ki ga opravlja, obenem pa mora sam poskrbeti, da s temi akterji vzpostavi dobre odnose. Delovno okolje, ki ga opisuje, zahteva prilagodljivost in taktičnost, ker je kot tako, precej zaprto in se je vanj težko infiltrirati, tudi zaradi velike konkurence.

Področje dela je stratificirano, sestavljeno iz treh rangov, ki se med seboj razlikujejo po vsebini in količini finančnih sredstev ter načelih, po katerih delujejo. Vsak rang ima svoj standard dela, ki ga mora sprejeti posameznik, če želi opravljati delo v tem rangju. Miha opisuje delovno okolje tudi kot neustrezno in kriterij, po katerem deluje, se mu zdi neprimeren. Kot slabost izpostavi tudi časovno omejenost projektov, ki jih opravlja. Kaže se v njegovem življenju kot konstantno prilagajanje na ekstreme, med preveč dela in nič dela. Gre v bistvu za nepredvidljivo, nestabilno in negotovo zaposlitev, saj Miha ne ve, kdaj bo dobil naslednji projekt, ki mu bo odgovarjal, in s tem povezan dohodek. Miha nima zaradi zaposlitve nobene rutine v svojem življenju, meni pa, da mora vsak imeti rutino za normalno funkcioniranje. Če med projektom zbolijo, mora vseeno delati, saj nima plačane bolniške, projekt pa je vezan tudi na dohodek. Posledično je tudi dohodek variabilen. Iz povedanega je razvidno, da si načrtovati prihodnosti v celoti ne more, saj je vezan na projekte, ki jih opravlja. Alenka kot slabosti izpostavi nizko plačo, v prihodnosti tudi nizko pokojnino, ki je vezana na plačo. Količina prostega časa, ki ga ima, ji ne ustreza.

Pri intervjuvancih se razlikujejo tako obseg prostega časa kot tudi načini preživljanja prostega časa. Kar se obsega prostega časa tiče, imajo Tadej, Nina in Martina malo prostega časa. Alenka ima veliko prostega časa, Sara ima dovolj prostega časa, Miha pa pove, da je obseg njegovega prostega časa variabilen, včasih ga ima veliko, včasih nič, kar pa je odvisno od dela. Največ prostočasnih aktivnosti, s katerimi se ukvarja, našteje Alenka, najmanj pa Tadej. Tadej pove, da svoj prosti čas prilagaja delu. Nina svoj prosti čas prilagaja delu in študijskim obveznostim. Martina svoj prosti čas prilagaja delu. Poleg opravljanja dodatnega dela se Tadej v prostem času družijo s prijatelji trikrat na teden. Nina poleg omenjenih študijskih obveznosti v prostem času potuje, telovadi in se uči. Sara se v prostem času družijo s prijatelji in sorodniki ter telovadi. Martina v prostem času dela kot prostovoljka in si s tem nabira delovne izkušnje za pristop k izpitu iz socialnega varstva. Poleg tega še sprehaja psa in zelo malo časa nameni sama sebi, ker ji ga zaradi nabiranja delovnih izkušenj primanjkuje. Miha se v prostem času izobražuje na področju dela in se ukvarja s športom. Alenka v prostem času bere, se uči, se sprehaja, gospodinji in potuje.

Intervjuvanci opisujejo, da posvetijo različno količino prostega časa v namene druženja s sorodniki in prijatelji. Nina in Alenka povesta, da se občasno družita s prijatelji, Tadej se dobi s svojimi prijatelji trikrat tedensko, Martina prosti čas porabi na druženje s prijatelji in sorodniki, poleg rekreacije. Martina pove, da zaradi pomanjkanja časa trpijo odnosi z bližnjimi. Miha pa pove, da nima interesa za druženje, ker se mu zdi, da so ljudje

koristoljubni, poleg tega nima volje za druženje. Tadej, Nina in Martina stike ohranjajo prek telefona. Tadej druženje prilagodi delovnemu času. Nina obišče svoje starše enkrat tedensko. Martina pove, da zaradi pomanjkanja časa ne more preživljati časa s partnerjem, kljub temu da bi to rada počela. Alenka pove, da gre na potovanja tudi s starši, na tak način preživlja čas z njimi.

Posledice na psihično zdravje so deloma različne, prav tako kot na fizično. Posledice na psihično zdravje izhajajo neposredno iz oblike zaposlitve. Kar se psihičnega zdravja tiče Nina, Sara, Martina, Miha in Alenka opisujejo nezanesljivost in negotovost, ki so jima izpostavljeni. Nina, Sara in Miha opisujejo stanje zaskrbljenosti zaradi zaposlitve. Nina in Alenka opisujeta občutke anksioznosti, ki jih občutita. Tadej pove, da je pod trajajočim stresom. Alenka pove, da se ji dogaja periodično pregorevanje, da občuti pritisk in krivdo v povezavi z delom. Sara pove, da ni pod stresom in da je sproščena, iz česar je razvidno, da je njeno psihično zdravje relativno dobro, omeni le, da ji je naporno poslušati težave, s katerimi se soočajo sodelavci. Martina pove, da je slabe volje in da je hvaležna, ker ima čustveno podporo staršev in partnerja. Miha pove, da doživlja nihanja razpoloženja in da za svoje psihično zdravje skrbi s fizično aktivnostjo. Alenka pove, da se počuti slabo, da je izgubila samozavest in da ima negativno samopodobo.

Posledice na fizično zdravje intervjuvancev so različne. Tadej, Nina in Alenka povedo, da premalo spijo. Tadej in Sara povesta, da je njuno fizično zdravje relativno dobro. Tadej pove, da je pod trajajočim stresom, vendar skrbi za svoje zdravje z zdravo prehrano in pomaga mu tudi to, da je v dobri fizični pripravljenosti. Nina pove, da je zaradi pregorevanja posledično utrujena, kar se ponavlja dvakrat na leto. Velikokrat tudi zbolí. Sara pove, da je sproščena, ker ni pod stresom, kar dobro vpliva na njeno zdravje. Miha pove, da je v preteklosti precej shujšal, telesna teža mu niha. Alenka pove, da občuti razbijanje srca.

Iz Sarine, Martinine in Mihove zgodbe je mogoče razbrati motiviranost. Sarina motiviranost izhaja iz misli v boljše čase in samozaupanja. Martina in Miha izražata svojo motiviranost skozi težnjo po doseganju cilja, ki sta si ga zastavila. Sara, Miha in Alenka opisujejo občutke neizpolnjenosti. Sara meni, da v službi nima dovolj možnosti za osebni razvoj in napredek, meni, da je sposobna nečesa večjega, nima pa te možnosti, da bi svoj potencial udejanjila, iz česar je razvidna osebna neizpolnjenost. Miha ima velike težnje po tem, da bi nekega dne opravljal delo, ki ga veseli, zato je pristal na to, da začasno opravlja delo, ki ga ne veseli, kar nakazuje na osebno neizpolnjenost. Alenka ima željo po opravljanju dela na področju svoje

izobrazbe, to bi jo veselilo, vendar je primorana delati druga dela, kar kaže na osebno neizpolnjenost. Sara in Martina opisujeta misel na boljše čase, se pravi, verjameta da bo v prihodnosti bolje, kot je sedaj. Sara pravi, da zato, ker je pozitivno naravnana in ima vero, Martina pa zato, ker bo v prihodnosti zaposljiva. Nina in Alenka opisujeta občutke žalosti. Nino žalosti nizka plača, ki jo bo imela, ko bo zaposlena na svojem področju, s katero dvomi, da bo lahko zadovoljila vse svoje potrebe. Alenko žalosti krivica, ki se dogaja v svetu in pomanjkanje možnosti za zaposlitev. Iz Ninine pripovedi na temo zadovoljstva z življenjem je mogoče razbrati občutke jeze, zaskrbljenosti, strahu ter negotovosti zaradi tega, ker meni, da pogoji dela niso ustrezni, ravno tako meni, da pogoji življenja niso ustrezni. Pri Sari se pojavljajo občutki obžalovanja, ker ni znala ceniti vseh možnosti, ki jih je sistem ponujal pred pojavom epidemije COVID-19 in zaradi vseh omejitev, ki so bile posledično sprejete. Sara opisuje tudi pozitivno naravnost, ki jo dojema kot osebno lastnost in prednost v današnjem sistemu. Opisuje tudi refleksijo na podlagi primerjanja prejšnjega sistema s sedanjim in nezanesljivost, ki jih doživlja od pojava COVID-19. Pri Mihi je zaznati ambicioznost, vztrajnost in odločnost v želji po doseganju zastavljenega cilja, in sicer, da bi v prihodnosti opravljal delo, ki ga veseli. Alenka opisuje občutke razočaranosti nad sistemom, iz katerega izhaja beda prisotna v svetu.

Zmerno zadovoljstvo z družbenim sistemom je izpostavila samo Sara. Vsi drugi so povedali, da so s sistemom nezadovoljni. Tadej, Nina, Martina, Miha in Alenka opisujejo neustrezne pogoje, ki jih narekuje družbeni sistem. Iz Tadejeve, Ninine, Martinine in Alenkine pripovedi je mogoče razbrati prepričanje o varljivosti družbenega sistema. Tadej, Martina, Miha in Alenka opisujejo, da družbeni sistem temelji na izkoriščanju posameznika. Nina, Miha in Alenka so mnenja, da je družbeni sistem nepravilen. Tadej in Sara menita, da je bil v preteklosti sistem boljši. Tadej in Nina menita, da je v današnjem sistemu prenizka plača. Tadej je mnenja, da je družbeni sistem koruptiven in na podlagi tega spodkopava posameznikovo uspešnost in otežuje ljudem življenje. Nina meni, da je spodobno življenje v sedanjem družbenem življenju pogojeno s tem, da je sistem neprijazen do mladih, ker jim ne zagotavlja ustreznih možnosti za spodobno življenje. Meni, da je prisotna velika nesorazmernost med stroški življenja in bivanja ter med dohodkom. Sara, ki je najbolj zadovoljna od vseh, meni, da je dovolj možnosti, vendar je sistem s pojavom epidemije COVID-19 postal omejen, kompliciran, nezanesljiv in nepredvidljiv. Martina omenja nedoslednost sistema in pomanjkanje zanesljivosti ter varnosti znotraj sistema. Miha svoje nezadovoljstvo z družbenim sistemom utemelji na podlagi neustreznega standarda,

pretvarjanja, absurdnosti sistema ter sistemskega zaviranja napredka in kreativnosti. Alenka s sistemom ni zadovoljna, ker meni, da znotraj sistema primanjkuje možnosti za življenje po osebnih vrednotah, veliko je sprenevedanja, niso ji vseč vrednote, na katerih temelji sistem. Poleg tega meni, da sistem daje prednost kapitalizmu in izkoriščanju narave, da primanjkuje solidarnosti med ljudmi in da prevladuje sebičnost. Meni, da je sistem krivičen, ker ne zagotavlja spodobnega življenja vsem, temveč redkim posameznikom.

Zmerno zadovoljna s trgom dela je samo Sara, vsi drugi so nezadovoljni. Vsi opisujejo pogoje na trgu dela kot neustrezne. Vsi, razen Mihe, so mnenja, da so zahteve previsoke. Nina, Sara, Miha in Alenka opisujejo trg dela kot negotovega. Nina, Martina in Miha so mnenja, da trg dela temelji na izkoriščanju delavcev. Nina in Miha opisujeta trg dela kot nestabilen in nezanesljiv. Kot nezanesljiv in nepredvidljiv opisuje trg dela Sara. Nina in Miha opisujeta trg dela kot nepravilen. Martina in Alenka pa omenjata, da trg dela ustvarja prisilo. Tadej pove, da se mu zdi, da obstaja nesorazmerje med količino dela in plačilom, da morajo za določeno višino dohodka delavci veliko preveč delati. Nina meni, da je trg dela odvisen od lokacije in zahteva prilagajanje od posameznika. Pove tudi, da se ji zdi neurejen in da so plače prenizke. Sara pove, da se ji zdi omejenost trga dela večja, odkar se je pojavila epidemija COVID-19, omeni tudi veliko konkurenco pri iskanju zaposlitve ter neustrezen kriterij za zaposlovanje. Meni pa, da je za pridobivanje zaposlitve ključnega pomena posameznikova vztrajnost, vizija in samozaupanje. Miha meni, da trg dela spodkopava posameznikovo integriteto, je stratificiran, zavira kreativnost in napredek in da je sistem bolj naklonjen tistim, ki imajo ustrezna poznanstva in vezi. Alenka meni, da trg dela prelaga odgovornost na delavca tudi v primeru, ko ni njegova. Pove, da pri iskanju zaposlitve ni ponujeno dovolj pomoči in še ta, ki je na voljo, ni ustrezna. Alenka opisuje ujetost, ki lahko prisili posameznika v opravljanje zaposlitve, ki je v nasprotju načelom posameznika in ne ponuja dovolj možnosti, da bi lahko posameznik živel življenje v skladu s svojimi osebnimi vrednotami.

6. SKLEPI IN PREDLOGI

Za ocenjevanje kakovosti življenja prekarnega delavca je treba upoštevati dva vidika, in sicer materialni položaj posameznika in zadovoljstvo z življenjem. Pri tem pa je treba poudariti, da ima materialni položaj pomembno vlogo, vendar pa ta ni ključna pri zadovoljstvu z življenjem (Vrabič Kek, 2012).

Glede na pridobljene rezultate sklepam, da ima prekarno delo določene posledice na kakovost življenja. Menim, da obstaja povezava med zadovoljstvom z življenjem in zaposlitvijo. Pri tem pa je treba upoštevati kompleksnost prekarnega dela, ki ga prekarci opravljajo, in njihovo subjektivno izkušnjo. Ne glede na to, ali so se odločili za opravljanje zaposlitve prostovoljno ali so bili v to prisiljeni, menim, da se je to odrazilo na njihovem psihičnem zdravju in na zadovoljstvu z življenjem. Menim tudi, da je pomemben dejavnik tudi posameznikova subjektivnost občutenja in zaznavanja.

Sklepam, da je nestabilnost zaposlitve ključna pri obsegu prostega časa, ki ima pomemben vpliv na posameznikovo psihično zdravje, saj dovolj prostega časa omogoča psihofizično sprostitev. V primeru, da ga ima posameznik premalo, se čas za sprostitev skrči. Menim, da na psihično stanje posameznika pomembno vpliva tudi zadovoljstvo z zaposlitvijo in z družbenim sistemom ter stabilnost dohodka in varnost zaposlitve.

Sklepam, da je vzrok za nezadovoljstvo z življenjem prekarne delavcev sistemsko izkoriščanje prekarne delavcev ter pomanjkanje socialne in ekonomske varnosti znotraj sistema. Menim pa tudi, da je nezadovoljstvo pogojeno s subjektivno izkušnjo in osebnimi interesi.

Glede na vpliv, ki ga ima prekarno delo na kakovost življenja prekarne delavcev, mislim, da bi bilo treba za izboljšanje kakovosti življenja posameznika spremeniti politiko zaposlovanja, ekonomsko politiko in socialno politiko.

Glede na to, da je neoliberalizem ideologija, ki se je prikradla v vse pore življenja in znatno vpliva na kakovost življenja prekarne delavcev, bi bilo treba povečati poseganje države v ekonomsko in gospodarsko sfero ter ju z zakoni ustrezno regulirati. Pri tem pa je treba omejiti poseganje države v tem smislu, da se ohrani določeno ravnovesje, ki omogoča dostojno delo in zagotavlja svobodo izbire.

Prekarno delo je čisti produkt neoliberalne misli, saj je prilagojeno konceptu svobodnega trga, ki je srž neoliberalizma. Posledice prekarne delavce, ki se kažejo, pa znatno znižujejo kakovost

življenja prekarnega delavca. Iz tega razloga menim, da bi država morala zagotoviti ustrezno delovno varnost, varnost trga dela, zaposlitveno varnost, varnost pri delu, dohodkovno varnost in varnost reprodukcije veščin.

Regulirati bi bilo treba tudi sam kapitalistični sistem in uvesti postopke, ki bi zagotavljali stabilnost sistema, druga možnost pa je uvedba ustreznih postopkov ob finančnih krizah, ki se odražajo zaradi nestabilnosti trga. Pri tem pa bi bilo treba kot prioriteto upoštevati blagostanje ljudi in njihovo zavarovanje.

7. SEZNAM UPORABLJENIH VIROV IN LITERATURE

Alkalaj, M. (2005). Neoliberalizem in neokonzervativizem. *Mladina*, 34. Pridobljeno 9. 9. 2018 s <https://www.mladina.si/96840/neoliberalizem-in-neokonzervativizem/>

Bilban, M. (b. d.). *Prekarno delo*. Pridobljeno 17. 09. 2020 s http://www.zbornica-vzd.si/media/10-M_Bilban_Prekarno%20delo-izvle%C4%8Dek.pdf

Dodič Fikfak, M. (2018). *Prekarno delo in zdravje*. Pridobljeno 15. 09. 2020 s <http://www.spehnakruhu.com/podpora/dr-metoda-dodic-fikfak-prekarno-delov-in-zdravje>

Domadenik, P. (2018). Prekarnost in družbena negotovost: Interdisciplinarni pogledi na prekariat. V Č. Poglajen, & Č. Kostevc, & N. Drenovšček Hafner (ur.), *Netipične oblike zaposlovanja: Opredelitev prekarnosti v ekonomskih vedah* (str. 61–70). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Drenowski, D., Darmon, N. (2005). Food Choices and Diet Costs: an Economic Analysis. *The Journal of Nutrition* 135. Pridobljeno 28. 09. 2020 s <https://academic.oup.com/jn/article/135/4/900/4663788>

Epidemija je samo še poslabšala položaj prekarnih delavcev. (2020). Pridobljeno 12. 09. 2020 s <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/v-srediscu/269772>

Genes and human diseases. (b.d.). Pridobljeno 20. 09. 2020 s <https://www.who.int/genomics/public/geneticdiseases/en/index3.html>

Haralambos, M., Holborn, M. (1999). *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

Kajzer, A., Apohal Vučković, L., Brezigar Masten, A., Hribernik, M., Perko, M., Tršelič Selan, A. (2013). *Spremembe stanja in reforme na trgu dela v obdobju krize: Ekonomski izzivi 2013*. Ljubljana: UMAR.

Klanjšek, R. (2018). Prekarnost in družbena negotovost: Interdisciplinarni pogledi na prekariat. V Č. Poglajen, & Č. Kostevc, & N. Drenovšček Hafner (ur.), *Sociološke dimenzije prekarnosti – o vzrokih, posledicah in rešitvah* (str. 153–168). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Kocbek D. (2016). Neoliberalizem je ideologija, ki je vir vseh naših problemov. *Mladina*. Pridobljeno 7. 9. 2018 s <https://www.mladina.si/175086/neoliberalizem-je-ideologija-ki-je-vir-vseh-nasih-problemov/>

Kurdija, S., Korošec, V. (2016). Pomen in uporabnost kazalnika zadovoljstvo z življenjem. *Teorija in praksa let. 53, posebna številka*. Pridobljeno 05. 10. 2020 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CHHDW3GU/69858d01-b8ac-480e-870e-53caacc68e3b/PDF>

Mental disorder. (2018). Pridobljeno 10. 9. 2020 s <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>

Mesec, L. (2020). *Mesec: »Ukinja se redna zaposlitev, predvsem za mlajše«*. Pridobljeno 17. 10. 2020 s https://www.mladina.si/201705/mesec-ukinja-se-redna-zaposlitev-predvsem-za-mlajse/?fbclid=IwAR3WEVh5cbrJsfP79Lk2Rqn_JczQdwcaCTm8TqXCpegPph5p5lw3QiJsB
[oo](#)

N'Toko. (2017). Študentka nekadilka. *Mladina*, 45. Pridobljeno 30. 09. 2020 s <https://www.mladina.si/182707/studentka-nekadilka/>

Prekarno delo. (b. d.). Pridobljeno 15. 09. 2020 s <https://socialna-druzba.si/prekarno-delo/>

Redek, T. (2018). Prekarnost in družbena negotovost: Interdisciplinarni pogledi na prekariat. V Č. Poglajen, & Č. Kostevc, & N. Drenovšček Hafner (ur.), *Zakaj »ne« zaposlitev za nedoločen čas?* (str. 50–59). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Standing, G. (2018). *Prekariat. Nevarni novi razred*. Ljubljana: Krtina.

Standing, G. (2017). *Universal basic income is becoming an urgent necessity*. Pridobljeno 10. 06. 2019 s <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jan/12/universal-basic-income-finland-uk>

Ule, M. (2005). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

8. PRILOGE

8.1. Priloga 1

VODILO ZA POGOVOR

Področja intervjuja

1. Materialni položaj (zaposlitev in dohodek)
 - Oblika zaposlitve
 - Finančni prihodek (višina, stabilnost)
 - Delovni čas
 - Stabilnost dela in varnost dela
 - Zadovoljstvo z delovnim mestom
 - Zadovoljstvo na delovnem mestu
 - Vključenost v kolektiv
2. Stroški življenja
 - Sposobnost kritja lastnih stroškov
 - Morebitna pomoč pri kritju stroškov
3. Stanovanjske razmere
 - Oblika nastanitve
 - Sposobnost nakupa lastnega prebivališča
4. Prosti čas
 - Količina prostega časa
 - Organizacija prostega časa
 - Način izkoriščanja prostega časa (npr. rekreacija, počitek, potovanja, ipd.)
5. Druženje
 - Vzdrževanje socialnih stikov s prijatelji in sorodniki
6. Zdravje
 - Posledice dela na psihofizično zdravje
7. Zadovoljstvo z življenjem
 - Subjektivno dožemanje lastnega življenja trenutno
 - Zadovoljstvo z družbenim sistemom
 - Splošno zadovoljstvo z življenjem
 -

8.2. Priloga 2

LEGENDA OZNAČEVANJA PREPISOV INTERVJUJEV (KODIRANJE)

(a) – Zadovoljstvo z življenjem

(d) – Dohodek

(dr) – Druženje s prijatelji in sorodniki

(i) – Izobrazba

(p) – Prosti čas

(s) – Stroški življenja in bivanja

(st) – Stanovanje razmere

(z) – Zaposlitev

(zd) – Zdravje

8.3. Priloga 3

Tadej (30)

Kakšno vrsto zaposlitve opravljate?

Delal sem prek sp-ja, vsak mesec sem moral izdat račune, poskrbet za računovodstvo, za vse te davke, jaz sem vsak mesec plačal davke.(z) Dobil sem vsak mesec plačo, kot da bi bil zaposlen, plus stroške sp-ja in zraven sem imel še eno službo, isto prek sp-ja. (d, z) Vsi računi so šli na isti s.p.. Ko sem delal zjutraj, sem bil popoldne in vikende v drugi službi. Opravljal sem iste delovne naloge kot, da bi bil redno zaposlen.(z)

Kakšne so prednosti in kakšne slabosti?

Prednost je v tem, da lahko več delaš in posledično več zaslužiš.(d, z) Slabost je pa, da si moraš vse sam zrihtat, če pa si ne znaš pa moraš plačat. Jaz sem najel računovodkinjo, ki mi je naredila samo bilanco. Za račune sem se z delodajalcem sam zmenil.(z)

Zakaj ste se odločili za drugo službo?

Z eno službo sem zaslužil dovolj, ampak sem hotel mogoče kaj prihraniti, ker sem si hotel kupit stanovanje ali kaj drugega.(d, s, st, z)

Kakšne se vam zdijo trenutne stanovanjske razmere?

Glede razmer na stanovanjskem trgu pa ne vem kako komentirati celo situacijo. Gledal sem oglase in zdi se mi zelo drago, z eno plačo je težko kupit stanovanje. V najem greš lahko brez problema, če je najem 500 evrov greš lahko z eno plačo brez težav v najem. Kredita nočem vzeti zato, ker bi raje prihranil in plačal stanovanje v celoti.(st) Trenutno živim pri starših, ker skušam prihraniti dovolj denarja za svoje stanovanje.(s, st) Doma malo pomagam, kaj plačam, kupil sem nekaj bele tehnike in pozimi plačam ogrevanje.(s)

Koliko prostega časa ste imeli in kako ste ga preživljali?

Ko sem delal, nisem imel veliko prostega časa. V prostem času sem opravljal drugo službo.(p) Lahko bi rekel, da sem se v povprečju dobil trikrat na teden s kolegi.(dr, p) Druženje sem prilagodil delovnem času.(p) Stike sem ohranjal tudi prek telefona.(dr)

Kakšni so bili odzivi okolice na to, da ste opravljali tovrstno delo?

Starši so bili zelo zadovoljni, ker sem imel dve službe. V drugi službi sem imel še enega sodelavca, ki je tako kot jaz imel dve službi, pa sva včasih kašno rekla na to temo. Večinoma so se ljudje pozitivno odzivali na to, da imam dve službe, včasih je bilo celo nekaj ljubosumja.(z)

Kako ste bili sprejeti v kolektiv? Kakšni so medsebojni odnosi znotraj kolektiva?

V eni izmed služb sem se počutil kot del kolektiva, v drugi pa ne. V drugi službi so bili odnosi slabi, prihajalo je tudi do mobinga. (z)

Ali je zaposlitev vplivala na vaše psihofizično zdravje?

Kar se tiče zdravja lahko rečem, da sem mogoče premalo spal vendar sem dobro spal, sem pa bil pod stalnim stresom, psihičnim in fizičnim. Cel dan sem delal in sem zato bil tudi pod fizičnim stresom, kot tud psihičnim, ker človek rabi prosti čas in odmor, jaz ga nisem imel.(p, zd) Na bolniški nisem bil velikokrat, kar je dobro ker bolniške nisem imel plačane.(z) Nisem bil dosti bolan, ker se zdravo prehranjujem in sem bil fizično aktiven na obeh delovnih mestih.(zd) Če me je kaj bolelo sem vseeno delal. (s)

Kako ste zadovoljni z družbenim sistemom in možnostmi, ki vam jih ponuja?

Z družbenim sistemom nisem zadovoljen, ker naj bi imel veliko možnosti, moraš pa delat kot nor. Plače se mi zdijo nizke, dela pa je preveliko. Preslaba organizacija s strani nadrejenih nad delovnim režimom.(a) Stroški s.p.-ja so previsoki, ker če ti zmanjka dela težje plačaš vse stroške.(a, z, d) To se vidi zelo dobro v tem letu, ko so razglasili epidemijo, dela mi je zmanjkalo in sem moral zapreti s.p.(z, d) Včasih so ljudje lažje prišli do stanovanja. Dandanes država krade denar davkoplačevalcev in nam vsem otežuje življenje, namesto tega bi lahko povišali plače državljanom. Zaradi korupcije političnega sistema so ljudje manj uspešni.(a)

8.4. Priloga 4

Nina (27)

Kakšne vrste zaposlitev opravljate?

Delam prek študentskega servisa kot prodajalka v trgovini.(z) Prednost naj bi bila fleksibilnost, da si lahko ti delo uskladiš s svojim ostalim urnikom, kar v praksi dejansko ne funkcionira, ker fleksibilnost deluje sam v bistvu v smer delodajalca, kar pomeni da tudi če si prek študentskega servisa, da si ti njim cel čas na razpolago. To pomeni, da ne moreš it na plačan dopust, na plačano bolniško, nimaš plačane malce.(z) Zdaj te službe, ki sem jih imela jaz so bile plačane tako malo, da ne prideš niti do minimalne plače, tudi če delaš isto število ur kot nekdo, ki je redno zaposlen.(d, z) Naj ne bi bili isti delovni pogoji v smislu, da naj nekih delovnih nalog ne bi opravljali, ker si prek študenta in pač nisi zaposlen, ampak jih moraš. Se pravi formalno pa neformalno je dejansko različno. Pač prednost so delovne izkušnje ampak ne vem zakaj to ne bi mogel imet tud v normalnem delovnem razmerju. Mogoče časovno si lažje razporediš na primer, če bi rad hodil samo čez vikende delat pa če hodiš na faks redno in med tednom. Prednost je po moje, da lahko čim prej greš, ko si zaželiš, ker pač pri redni službi ne bi mogel it, lahko te tud zamenjajo zelo hitro, tako da to je pač isto slabost. Kaj je še kej takega.. Mogoč prednost je, da ugotoviš kaj ti je všeč, kaj ti ni všeč, malo spoznaš kako potekajo delovna okolja, si pridobiš neke izkušnje na različnih področjih.(z)

Ali si lahko z zaslužkom krijete stroške življenja in bivanja?

To kar jaz delam načeloma ni tako, da delam vsak dan(z) ampak tud če bi delala vsak dan oz. tudi ko sem delala vsak dan, ne, zaradi tega ker če nimaš ti svojega stanovanja, če imaš najemnino, mislim, pač šlo bi čez za las. Jaz sem pač pridem skozi mesec, tako da mi pomagajo starši z najemnino, drugače ne bi šlo. (s)

Kako se vam zdi stanje dostopnosti stanovanj?

Razmišljala sem, da bi ga kupila tudi moja želja je, da bi ga imela, ampak stanje dostopnosti stanovanj se mi zdi slabo zaradi tega, ker so krediti težko dostopni,(st) službe niso varne in saj vidiš kdo si upa vzeti kredit, če bi ga sploh dobila.(a, st) Če bi ga kupila, bi rada, da mi ostane dovolj denarja za hrano in za počitnice in za obleke za svoje otroke in kvalitetno hrano, da ti ni treba na vsak cent gledat. Če imaš ti neki kredit je zelo težko. Čeprav se mi zdi da smo tako navajeni, živimo skromno. Plače so tako majhne tudi, če bi bila v neki službi za

nedoločen čas... Pač kredit si vzameš ti za dolgo obdobje... Nimaš pa neke sigurnosti, da boš dejansko v tej službi ostal.(a, st)

Tudi če bi imeli pogodbo za nedoločen čas bi vas bilo strah vzeti kredit?

Ja, ne vem po moje, zaradi različnih rezov oz. omejitev oz. pač ne vem, oni te lahko odpustijo veliko prej kakor so te lahko pred dvajsetimi leti. Zaradi tega si jaz mogoče ne bi upala. Ne vem, so nizke plače, če ti začneš na primer s socialnim delom pri 800 evrih, pogoj kredita je, da ti minimalc ostane na računu, se pravi kaj potem, bi dobil kredit za 100 evrov, ki bi jih odplačeval 30, 40 let?(a, st)

Če bi živeli s kom v dvoje, bi bilo lažje?

Ja ker bi se stroški delili, tudi lažje bi bilo kredit vzeti. Samo, če pa vzameš kredit z nekom, so tudi prednosti pa slabosti, a ne.

Kako usklajujete službo, študij in prosti čas?

Zelo težko, naporno je vse uskladiti pa velikokrat pregorim.(z, zd) Ker so te službe takšne, da tudi če greš pa se zмениš, da ta teden delaš petk sobota nedelja, to nikoli ne obvelja, potem te kličejo v ponedeljek, torek, sredo in tečeš s faksa v službo, ni pa tako, da lahko rečem, ja pa sem vsaj zaslužila pa si dala na stran. Po moje tudi težje prihraniš, če delaš preko študenta,(p, z) pa še potem, ko nehaš delat prek študenta zaradi teh dohodkov, ki so pač minimalni tud, če greš na socialno, ne dobiš socialne tri mesce tako, da moraš imet dovolj prihranjeno, da greš sploh lahko na socialno.

Kaki so odzivi od okolice glede dela, ki ga opravljate?

Sem dobila občutek, da me ljudje obsojajo, da delam prek študenta, ker sem toliko stara. Ampak mislim, da v eni generaciji pred mano je bilo zelo čudno, da delaš pri teh letih prek študenta. Ampak, če študiraš pač ne moreš biti redno zaposlen oz. dokler nimaš dokončane izobrazbe tako ali tako ne moreš delati s svojo izobrazbo, kje druge pa bi bilo, ne vem, bizarno.(z)

Se vem zdi da, ko končate z izobraževanjem, da boste lahko dobili službo?

Po moje da... Želim ostati v Ljubljani, upam da bom dobila službo, ne ravno nekaj takega kar bi lahko zbirala, ampak po moje se bo dalo v nekaj časa kaj dobit. Sicer tista varianta, ko začneš delat in dobiš karkoli in ti naložijo delo, ki ga noben ne želi delati... Samo po moje

nekaj bo. Upam vsaj na to, da mi uspe narediti strokovni izpit in da bom potem dejansko zaposljiva. Skrbi me kako do strokovnega izpita. To eno leto, ko nimaš strokovnega izpita, pač ker vsi, ki majo strokovni izpit imajo prednost pred tabo. Druga stvar pa je ta, da če bi ostala v domačem kraju, bi pa res težko dobila karkoli.(a)

Se vam zdi, da vam je delo prek študentskega servisa pustilo kakšne posledice na psihofizičnem zdravju?

Ta čas, ko sem delala se je znalo zgodit, da sem približno dvakrat na leto pregorela, glede na to, da sem zraven študija še delala. Ko se to zgodi potrebujem kar nekaj časa, da se spravim nazaj, ker sem pač toliko utrujena. Spim po 5 ur, ker nimam časa za spat.(zd) Zdi se mi, da tak življenjski stil kar lepo spodbuja anksioznost, sicer ne tako, da zaradi nje ne moreš živeti, ampak bolj v smislu, da te je cel čas strah, če boš dobil službo, če jo dobiš ali jo boš obdržal. Imaš občutek, da moraš vse naredit, ker če ne, te lahko odpustijo. Da pač ne veš, če bi vzel kredit in tud če ga vzameš ne veš, če je prav, da si ga vzel. Tako no, se mi zdi, da potencira nesigurnost.(a, st, z, zd) Ker če bi imel podobne možnosti kot na primer na medicini, plačano specializacijo, vsak dobi službo in največja težava je v kaj se hočeš usmerit in si misliš kakšne nepomembne probleme imajo ti ljudje. Ne vem zakaj je v redu, da je tako urejeno, da imajo socialni delavci slabše možnosti kot medicinci. Pa še nekaj me moti, da si moramo plačati strokovni izpit. Saj razumem da, če ne narediš v prvo si ga moraš drugič plačati, ampak zakaj vsaj en poskus ni brezplačen?(a)

Kako je vplivalo študentsko delo na vaše zdravje?

Velikokrat zbolim in ko sem bolna čutim pritisk, da moram vseeno delat, da me ne zamenjajo.(a, zd) Po drugi strani so predavanja in vaje obvezne in vse povsod se moraš zagovarjat če zboliš, čeprav ne moreš pomagat pri tem.(a) Vsakič sem se počutila krivo.(zd) Čim je neka negativna posledica, konotacija, kakorkoli se mi zdi da je oteženo... Pač vsak zboli.(z)

Kako ste bili sprejeti v kolektiv?

Ni enakovredno, študentke delamo še 15x bolj, kakor redno zaposlene. Redno zaposlene ne delajo preveč ampak takrat, ko dobijo določene materialne ugodnosti, študentke nič ne dobimo in se mi zdi da se veliko vidi v teh stvareh. Izkoristijo nas za praznike, vikende, najbolj večerne in jutranje ure. S tem, da mi je bilo to nekaj časa nazaj še dobro, ker je bila razlika v

plačilu, potem so pa kar hitro to ukinili, ker niso imeli denarja in so me plačali za vikende in praznike kakor na navadne dni.(z)

Koliko prostega časa ste imeli in kako ste ga izkoristili?

Usklajevanje dela in obveznosti za študij vpliva na to, da imam malo časa in zato občutim velik pritisk, da čim bolj izkoristim prosti čas, ker ga imam pač malo in je težko vse skupaj narediti funkcionalno. Ukvarjam se s športom kolikor se lahko. Rada grem na kakšno potovanje, ne vem če sem si jih privoščila toliko kolikor bi jih potrebovala.(p) Časovno sem se zelo težko uskladila, glede na to, da sem morala razmišljati še o delu in šoli, finančno pa to ni bilo kar tako da sem jaz lahko kar šla, takrat ko sem šla, sem šla lahko zato, ker so karte bile precej cenejše in lahko uveljavljaš študentski popust. Gledala sem, da sem prespala v hostlih, ker so cenejši. Pri tem sem gledala, da porabim čim manj denarja, ker je to bil denar, ki sem si ga zaslužila z delom. Sicer pa nisem gledala na ta potovanja kakor na oddih, ker dejansko, ko si spal v hostelu je bilo še veliko ljudi zraven. Ko si šel na let, so bili zmeraj nočni leti, potoval si ponoči in letala so bila polna. Po moje je to čisto nek drug standard potovanja. Dalo se je ker sem se potrudila pa sem si zelo želela it kam, ni pa standard kakor bi si ga želela. (s) Stike s prijatelji ohranjam večinoma prek telefona, včasih gremo na kakšno pijačo, če se je kaj časa našlo. Enkrat tedensko obiščem starše.(dr)

Vaše splošno zadovoljstvo z življenjem, z družbenim sistemom in možnostmi, ki jih ponuja?

Nisem zadovoljna. Zdi se mi, da se moram veliko preveč truditi za nek minimum in zelo me moti to, da ko mi doštudiramo, se moramo zelo truditi, da pridemo do strokovnega izpita. Ti, ko doštudiraš nisi zaposljiv in strokovni izpit je pogoj, da delaš in to, da si ti moraš izbrati in sprejeti neko službo, ker pač nimaš delovnih izkušenj, ker delo prek študenta niso delovne izkušnje. Mislim, da se da spodobno živeti, če znaš razpolagati s financami, če imaš srečo ali pa partnerja. Jezna sem na sistem, bolje bi moglo biti urejeno za mlade. Neumno se mi zdi, da kredit, ki je osnova da prideš do lastnega prebivališča, ne morš dobit, ker so plače tako nizke da ti mora minimalna plača ostati na računu, kar pomeni da celo življenje odplačuješ kredit. Mene osebno skrbi, ker sem v najemniškem stanovanju, če bom dovolj hitro magistrirala in dobila redno službo, če bom s to službo lahko plačevala najemnino. Bolj se mi zdi smiselno kupiti nekaj svojega ampak cene v Ljubljani so zelo visoke, s tem da so tudi najemnine visoke. Tako, da nisem presrečna, da bom šla na svoje nekega dneva, ker ne vem koliko denarja mi bo na računu ostalo, ko pokrijem vse stroške s plačo, ki jo bom imela na začetku kot socialni delavec.(a)

8.5. Priloga 5

Sara (25)

Kje ste zaposleni?

Trenutno sem zaposlena prek pogodbe za določen čas. Delam pa delo, ki ne sovpada s tem kar sem študirala. Delam na področju prodaje, (z) diplomirala pa sem na fakulteti za upravo. (i)

Vam je zaposlitev všeč?

Ta služba mi ni preveč všeč, ker ne morem razvijati svojih osebnostnih lastnosti in ne morem napredovati. Ko osvojiš določeno znanje se naučiš poslušati in razbrati kupčeve želje in to prilagodiš prodaji, da si lahko na tak način bolj uspešen. Občutek imam, da ne morem pokazati svojih sposobnosti. Počutim se v tem smislu mogoče, kakor da zapravljam svoj čas, ker vem, da tu ni prihodnosti in da bi rabila več prihodkov in se mi zdi, da premalo naredim, se pravi premalo dela, ker smo premajhni in imam občutek kakor, da ni izkoriščen moj potencial. Skozi to delo ne morem pokazati svojih sposobnosti. (z)

Zakaj ste se odločili za to službo?

Za to službo sem se odločila, ker sem bila takrat brez službe in sem bila napotena z zavoda za zaposlovanje. Na razgovoru mi je bila obljubljena tudi dosti višja plača in predstavljeno je bilo tako kot, da je podjetje zelo uspešno. Ker sem videla možnost razvoja kariere sem se tudi odločila za to službo, ko pa sem enkrat padla v sistem sem videla, da so stvari malo drugačne. (z)

Ali lahko z zaslužkom krijete stroške življenja in bivanja?

Svoje stroške lahko pokrijem, ker plačujem samo račun za telefon in zavarovanje. Ne morem pa si ravno privoščiti potovanj ali dragih oblačil, vseeno pa nekaj prihranim. Če bi bila sama bi zelo težko preživela, si ne predstavljam tega. Marsikaj si ne bi mogla privoščiti. (s) Plača je prenizka, zamuja, ne vemo niti če jo bomo dobili ali ne. (d) Jaz sicer živim pri starših (st) in me to toliko ne skrbi, kakor recimo sodelavko, ki je bila mati samohranilka. Ker imam zaledje pri starših (s) me ni strah in glede na to da nisem toliko stara me ne skrbi glede službe, v tem smislu da vem, da lahko dobim drugo.

Kakšne se vam zdijo trenutne stanovanjske razmere?

Svojega stanovanja si ne bi mogla privoščiti. Zdi se mi, da je dostopnost stanovanj zelo omejena glede na višino dohodkov. Stanovanja, ki so v bližini služb in mest težko dosegljiva in draga. Enega dneva si sicer želim imeti svoje stanovanje ampak je treba prvo poskrbeti za ustrezne dohodke, vseeno je lažje če imaš partnerja in si deliš stroške.(st)

Koliko prostega časa imate in kako ga preživljate?

Imam dovolj prostega časa, ker v službi ni podaljševanja in ne delam prekomernih ur, delo pa je enoizmensko, od ponedeljka do petka, od 7.30h do 15.30h. Tudi ni problema, če moram zaradi kakšnega nujnega razloga prej oditi iz službe.(p, z) V prostem času telovadim in ohranjam redne stike s prijatelji in sorodniki, za to imam dovolj časa.(dr, p, z) Sem sproščena, ker imam dovolj časa za vse. To se mi zdi, da je prednost te zaposlitve. (p, z, zd)

Kako ste bili sprejeti v kolektiv?

V službi je vzdušje sproščeno, med malico gremo s sodelavkami na kavo. Tudi kakšen bivši sodelavec včasih pride in prinese kakšne sladkarije, skupaj spijemo kavo in se pogovorimo. Bila sem lepo sprejeta v kolektiv. Lepo se razumemo in vse poteka normalno. Na začetku sem imela manjše probleme, dokler se nisem pokazala. Mogoče so se nekateri bali za svoja delovna mesta. Ena izmed sodelavk mi recimo ni želela predati svojega znanja tako, da mi ga je druga. Vendar čez čas smo našli ravnovesje in smo se vklopili.(z)

Kakšni so odzivi okolice na vašo zaposlitev?

Prijatelj je rekel, da ne bi mogel opravljati pisarniškega dela. Odzivi so različni. Negativni komentarji so, da naj si najdem kaj bolj stabilnega za naprej, da je plača prenizka, da podjetje ne kaže nobene prihodnosti za višje dohodke.(z) Pozitivni pa so se nanašali na moje trenutno stanje, videlo se je da sem zadovoljna in brez stresa.(z, zd)

Se vam zdi ta zaposlitev varna?

Glede na to, da je služba za določen čas me skrbi ali mi bojo podaljšali ali ne,(z, zd) zato tudi že nekaj časa pregledujem zaposlitvene portale. Iščem nekaj bolj stabilnega. (z)

Ali se vam kažejo posledice na psihofizičnem zdravju zaradi zaposlitve?

Psihično in fizično zdravje ne trpi toliko. Največja skrb, ki jo imam je ali bom dobila plačo. Naporno mi je poslušati sodelavce, ki jih je bilo strah zaradi plače in kakšne težave bi imeli, če je ne dobijo. (zd)

Kako bi komentirali to, da vaša zaposlitev ne sovпада z vašo izobrazbo?

Po izobraževanju nisem imela ravno vizije, kje bi delala. Moja strategija je da, če sem vidim možnost dolgoročnega sodelovanja in mojega napredka poskusim, če ne pa iščem nekaj drugega. Ta služba mi je bila ponujena, nekako sem bila usmerjena na to službo in sem jo sprejela. (z) Pred tem sem bila tudi komercialistka, prek študentskega servisa, ampak sem delala drugo delo, predvsem sem urejala delo, ki jih ostali niso mogli urediti.

Kako ste zadovoljni s svojim življenjem, z družbenim sistemom in možnostmi, ki jih ponuja?

Glede na situacijo s korono se mi zdi vse omejeno, da se moraš držati službe, ki jo imaš ker ne veš kako bo. Pred tem se mi je zdelo da je dovolj možnosti, samo moraš biti vztrajen in da moraš imeti jasno vizijo tega kar želiš početi. Mislim, da je bilo dovolj možnosti. Omejitve si postavljamo sami v svojih glavah, bolj ko sami zaupamo vase, imamo večje možnosti da u življenju uspemo. Ko sem iskala službo je bilo težko dobiti službo. Poslala veliko prošenj, imela pa sem zelo malo razgovorov, vseeno so omejitve, ker je konkurenca zelo velika in se ne moreš predstaviti prek email-a, spremnega pisma in življenjepisa, enako kot bi se v živo, ker gledajo samo dosežene cilje, izkušnje ne pa toliko osebnosti in človeka samega. Pogoji, ki so na razpisanih prostih delovnih mestih se mi zdijo težko uresničljivi v celoti. Od 1 do 10 bi izbrala št. 6, (a) glede na to, da se mi zdi, da zapravljam čas v tej službi in si ne morem graditi neke prihodnosti. (a, z) Kar se počutja tiče, da ni stresa, sem pa zadovoljna in da imam dovolj prostega časa. Lahko bi bila višje izobražena ampak okej. Sam sistem, pred korono, se mi je zdel v redu, šele zdaj spoznavam kaj pomenijo vse te omejitve. Zdi se mi da je vse postalo zelo komplicirano in da pred korono v bistvu nismo vedeli, koliko možnosti imamo. Omejitve, ki so nastale med korono mi res niso všeč. Žal mi je, da nisem znala ceniti to, kar sem imela prej. Na splošno sem zadovoljna, ker sem takšen človek, ki se zna naravnati pozitivno, sem zadovoljen človek, z upanjem na boljše čase, mislim da bo bolje. (a)

8.6. Priloga 6

Martina (28)

Kakšno zaposlitev opravljate?

Sem magister zakonskih in družinskih študijev, (i) status študenta imam do konca šolskega leta, delam na področju psihosocialne podpore osebam s težavami v duševnem zdravju (terenski delavec). Delam prek študentskega servisa. (z) Dohodek je precej nizek, različna plača vsak mesec, ker si vezan na to koliko te potrebujejo in se moraš ti njim prilagajati, če hočeš več delati, delaš vikende. Nekih svojih planov ne moreš imeti, če hočem zaslužiti 300 do 400 evrov moram, biti cel čas na razpolago delodajalcu. Če ne zaslužim nekih 150 evrov. Polovico mi nakažejo na servis polovico pa kot potne stroške, ker jih veliko stane študentski servis, spet si pa ti na slabšem, ker naj bi študentski servis dal nekaj za pokojninsko zavarovanje, potni stroški po drugi strani niso obdavčeni tako, da se jim ta varianta bolj splača. (d, z)

Kakšen je vaš delovni čas?

Delovni čas je fleksibilen, prilagajam se njihovim potrebam. Dosti je delovnih vikendov, dežuranja in popoldanskih izmen. (z)

Ali je vaše delo varno?

Delo ni niti malo varno in stabilno, ne morem načrtovati ničesar, prihodek je od meseca do meseca različen, ne veš kako bo. Delo ni varno, gre za delo na terenu. Varnost pa ni tudi s tega vidika, ker ti hodiš k človeku na dom. Ne morem reči, da sem se varno počutila. Nobenega izobraževanja nisem dobila, vse kar sem znala, sem črpala iz lastnega izobraževanja tako, da me za to delo oni niso pred nastopom nič pripravili ali usposobili. Nisem vedela recimo kdaj kako ukrepati. (z)

Ali ste zadovoljni z delovnim mestom?

Nisem zadovoljna z delovnim mestom, ker se naloge mešajo, na koncu si bil tudi tam, da si kuhal pa pospravljam. Ni bilo samo druženje, svetovanje in skrb za položnice ipd., kot mi je bilo na začetku rečeno, ampak sem dostikrat tudi v vlogi gospodinje, se pravi pomivam posodo, pometam in pospravljam. Velikokrat so delovni pogoji slabi, umazani prostori ipd. Res da imam 6 evrov na uro ampak glede na to, kaj vse počneš bi moralo biti več, vseeno gre

za neko tvegano delo in kaj vse zajema. Pa si misliš naredil sem faks potem pa delaš stvari, za katere ne rabiš dosti izobrazbe, pa ne mislim s tem, da je takšno delo manjvredno.(z)

Kako ste bili sprejeti v kolektiv?

Kolektiv je v redu, sem del tima, edino ena izmed sodelavk je arogantna v smislu, da sem nekaj manj, ker sem prek študenta: »kaj pa ti veš ti si samo študentka«. Opazi se manjvrednostna konotacija, ko opravljaš delo preko študentskega servisa. Tudi od okolice nisem dobila ravno pozitivnih odzivov. Kot da ni nič, pa lahko dejansko dosti delaš.(z)

Si lahko z zaslužkom pokrijete stroške življenja in bivanja?

Živim s fantom,(st) fant krije večji del stroškov.(s) Če bi sama živela, ne bi mogla preživet s tem delom.(d) Pomagajo mi tudi starši. Ne hodim več ven na kosila, pa manj oblačil si kupim, s tem prihranim nekaj denarja.(s) Čeprav si je včasih lepo kaj privoščiti, ampak si ne morem.(d) Lastnega prebivališča si recimo ne bi mogla privoščiti.(d, st) Res je noro, delam zelo veliko, da nabere 400 evrov.(z)

Koliko prostega časa imate in kako ga preživljate?

Moj fant dela med tednom, jaz pa več za vikende in včasih me recimo potrebujejo samo 4 ali 5 ur, poleg tega porabim dodatno 1,5h za prevoz z javnim prevozom. Vikend ti gre. Ker velikokrat recimo delam od enih do petih.(z) To je res mučno, ker s fantom ne morem preživljati časa.(dr) V prostem času opravljam tudi prostovoljno delo, ker nabiram ure za strokovni izpit iz socialnega varstva.(p) Gre v bistvu za dvojno izkoriščanje države, ker si prisiljen opravljati študentsko delo in prostovoljstvo, ker nimaš dovolj izkušenj, da bi te kje zaposlili, da si nabereš ure za strokovni.(a, z) ki pa je tako ali tako pogoj za opravljanje dela. Ko razmišljam o politiki zaposlovanja si mislim kje je to, koliko mladih nas je, ki opravljamo prekarno delo. Od 20 nas, ki smo končali skupaj faks, se nas je samo 3 podalo na podobno pot, da bi prišli do strokovnega izpita, se pravi da delamo praktično brezplačno.(a) Zelo malo časa imam zase.(p)

Ali ohranjate stike s sorodniki in znanci?

Bližnji odnosi zelo trpijo. Stike z bližnjimi ohranjam prek telefona.(dr) Sprehajam psa. Ampak se okrne ves ta prosi čas.(p)

Ali je delo vplivalo na vaše psihofizično zdravje?

Zaradi dela nisem ravno zbolela, je pa res da si slabe volje ker se toliko prilagajaš, ampak po drugi strani si misliš, da gre za višji cilj in to mi pomaga,(a, zd) v drugem primeru bi bilo grozljivo. Imam podporo družine in fanta, če bi imela otroke in bila v tem položaju bi bilo grozno. Hvaležna sem za svoje starše in fanta in za njihovo čustveno in finančno podporo.(s, zd)

Zakaj ste se odločili opravljati tovrstno delo?

Jaz sem znašla v taki situaciji, ker sem vedla, da če se želim kje zaposliti moram imeti strokovni izpit in zato sem se podala na pot študentskega dela in prostovoljnega dela, ker za zaposlitev to potrebujem. Zavedam se tudi, da če nimam izpita, se v klasičnem smislu ne morem zaposlit. Za dosego svojega cilja sem morala to narediti.(a, z) Lahko bi se sicer zaposlila kot referent kje, ampak če želiš v svoji stroki delat moraš žrtvovat marsikaj.(z) Enajst mesecev bo počasi mojega prostovoljnega dela, vsaj pet ali šest delam prek študenta. Prijateljica je delala eno leto popolnoma brezplačno, v tem primeru hitro zgubiš motivacijo.

Ali ste zadovoljni s svojim življenjem, z družbenim sistemom in možnostmi, ki jih ponuja?

S tem nisem zadovoljna, ni varstva, ni nobene varnosti, ki bi ti jo zagotavljal sistem, ni sigurnosti, ni planiranja. Človek se počuti izkoriščeno na vseh ravneh in si misliš, da ni dovolj biti samo priden, kakor so vsi zmeraj govorili. Sicer zdaj, ko sem pri koncu, imam vero v to da bo lažje, ko naredim strokovni izpit in da je to le neka faza, ki sem jo morala dati skozi. (a)

8.7. Priloga 7

Miha (29)

Kakšno vrsto zaposlitev opravljate?

Sem samozaposlen v kulturi, delam pa na področju glasbe. V bistvu ti dobiš olajšavo, ali v obliki da plačaš manj kakor s.p. mesečno ali pa v obliki da ti plačujejo stroške. Zdaj, ko dobiš te stroške plačane, rabiš za to izkazati nek dosežek na mednarodnem in državnem področju. To pomeni, da moram imeti čim več, v mojem primeru, koncertov, projekcij, revjujev, intervjujev v medijih. Ko to dobiš, imaš kvoto ki jo moraš izpolnit, časa imaš 5 let. Med tem časom si odvisen od državnega denarja, do katerega težko prideš. Tako da, če hočeš obdržat takšno službo, moraš v teh petih letih bit dobro povezan s pravimi ljudmi, da dobiš kakšen res dober projekt. Biti moraš viden v medijih, ker v nasprotnem primeru si sam in moraš delati, da se preživiš in dodatno zaslužiš denar, da lahko delaš te svoje projekte in jih potem poskušat promovirati, kakor veš in znaš in če imaš v Sloveniji zaprta vrata pri eni stvari, jih imaš še pri kakšni drugi in ti potem ostane, da poskusiš v tujini doseči kak dosežek, samo zato da ti podaljšajo status. Preboj v tujini je še težji, ker so ljudje, ki delujejo tam, pač doma in si krijejo hrbet medtem da vsi, ki nimajo zaledja doma imajo samo v tujini možnost preboja. V drugem primeru bi bil samo s.p.-jevec in bi moral imeti dve službe, da bi lahko prišel do točke kjer bi lahko dvakrat na mesec razmišljal o tem, da bi kaj ustvarjal.(z)

Kako se vi znajdete glede na okoliščine?

Odkvisno je kaj delaš, takoj ko imaš malo večje ambicije se moraš zavedat, da so tukaj drugi ljudje, ki so bili pred tabo in ki se držijo tega, ker so imeli tud oni neke ambicije in so zdaj pristali kjer pač so in tudi če spustiš svoja načela in pričakovanja, prideš do točke kjer še zmeraj lahko nekaj veljaš, čeprav ne delaš dosti boljše stvar in veliko jih je pristalo na to. Produkcijske hiše imajo prednost, lahko se odločajo za projekte, ki se jim splačajo. Tiste projekte, ki se njim ne splača delati, jim nato mi dobimo. Mi dobimo polovičen denar, slabše pogoje, slabšo vsebino zaradi tega, da se dokažeš nekomu in upaš, da te bo vzel pod svoje okrilje in te bo naprej izkoriščal za manjši denar. Teh ljudi, ki se hoče v to prebit je malo morje, se pravi vsak, ki ne želi imeti standardne službe in zase meni, da je kreativen. Na podlagi česa pa se kdo odloči, da bo kdo dobil denar je pa najbolj nenavadna stvar, ker tri četrt ljudi, kateri ti dajo službo niti ne ve kaj zvok, kaj je slika. Da bi se prebil moraš sprejet njihov kriterij. Jaz tega recimo nisem želel sprejet in sem se odločil za sodelovanje na manjših projektih, dogodkih in podobno. Gre za tretji rang posla, imaš pač manj finančnih sredstev na

voljo. Slaba stran je tudi, da so projekti časovno omejeni.(a, z) V obdobjih, ko ne sodeluješ na nobenem projektu si v skrbeh glede tega, če boš dobil še kaj normalnega za delat. Težko je tudi, ker padeš ven iz tempa in lahko padeš v depro dokler čakaš na naslednji projekt. Težko je past ven in prit nazaj noter. Konstantno se prilagajaš ekstremom med preveč dela in nič dela.(a, p, z, zd)

Bi lahko rekli, da tovrstno delo vpliva na vaše zdravje?

Pozna se na zdravju, itak, v enem obdobju sem precej shujšal.(zd) Dobro je imeti eno rutino, ne mislim na enoizmensko službo, ampak že pri fizični aktivnosti vidiš, da rabiš met rutino.(z) Šport mi zelo pomaga pr počutju, samo glede na to, da se ukvarjam s športom zaradi katerega se večkrat fizično poškodujem mogoč ni ravno najbolje. Ampak mi odgovarja, ker sem v tem času tudi kreativen.(p, zd) Tek skozi mesto polno smoga mi ne diši, tudi fitnes ne. Če si bolan ti vzame dosti volje in časa. Če si bolan med projektom moraš delati, in razmišljati, in zmeraj boš zbolel, ko boš imel največ za delat. Jaz bolniške nimam. Če si bolan med projektom ga končaš kakor veš in znaš, ker dobiš rok, ki je vezan na denar, ki ga dobiš. Je pa skrajno neodgovorno, če rok premakneš.(d, s, z)

Ste zadovoljni s svojo zaposlitvijo? Bi radi s tem delom nadaljevali?

Še zmeraj si ne želim opravljati drugo delo, ker to pomeni, da bi moral opravljati delo, ki me ne veseli.(z) Edino stvar, ki bi se jo mogoče še naučil je programiranje. Prihodnost je v tem, da sediš za računalnikom in klikaš. Sam nobenemu ni všeč taka prihodnost. Delam stvari ki mi niso všeč znotraj medija, ki mi je všeč. To delam zato, da bi mogoče v prihodnosti delal to, kar mi je všeč.(z) V končni fazi bi lahko tudi rekel, dobro se bom z nečim drugim preživljal, sam potem te pa noben več resno ne jemlje. Pa še kadar se s tem preživljaš, če niso pravi ljudje zraven, te tudi noben ne jemlje preveč resno. V bistvu je dvorezna situacija.(a) Ne vem kaj bi drugega delal. Opravljaj sem že neko povprečno delo s fiksnim delovnim časom in dobro plačo, ampak sem ugotovil, da se ne želim zaradi stalnega prihodka mentalno uničevati.(z) Delovno okolje v Sloveniji mi ni všeč, ker ne spodbuja napredka in kreativnosti ampak ju spodkopava, poleg tega je tudi veliko nepravilnosti. Najbolje pridejo skozi tisti, ki imajo veze.(a, z)

Ali s prihodkom lahko krijete življenjske in bivalne stroške?

Imam srečo, da imam punco, ki ima stalno službo in si deliva stroške.(s) Stanovanja sem do sedaj dobil po naključju. Recimo zadnjega sem dobil zato, ker je bilo moje delo lastniku všeč

in je na podlagi tega presodil, da mi bo ponudil stanovanje v najem. Svojega stanovanja pa si trenutno ne morem kupiti, ker kredita ne morem dobiti, ker sem samozaposlen v kulturi.(st)

Koliko prostega časa imate in kako ga preživljate?

Lahko imam zelo veliko prostega časa ali pa nič. S tem, da svoj prosti čas porabim za izobraževanje. V bistvu pa počnem iste stvari kot sem jih včasih počel v prostem času, ker sem hobi spremenil v službo. Edini pravi hobi je še šport s katerim se ukvarjam.(p) S prijatelji se ne družim veliko, ker nimam veliko časa pa tudi zato, ker se mi ne da. Zdi se mi tudi, da veliko ljudi gleda samo na korist, ki jo ima od ljudi s katerimi se družim.(dr) Glede na to, da svoje delo opravljam dobro, ne dobim nobenega negativnega odziva, niti od okolice niti od nadrejenih zato nisem prisiljen ravnati proti svojim načelom, da bi kaj dosegel. (z)

Ali ste zadovoljni s svojim življenjem ter z družbenim sistemom in možnostmi, ki ponujajo?

Nisem zadovoljen, rad bi več dosegel v življenju in pripravljen sem delati za to. Drugače pa mi ne gre slabo, imam dovolj denarja, vendar sem za to potreboval 10 let prebijanja.(d) Pa tudi sedaj mi je okej, ker sem se v preteklosti naučil ekstremno skromno živeti.(s) Ni pa to kar delam to kar bi rad počel, delam znotraj branž, ki imajo veze s tem, kar bi rad počel.(z) Sistem mi ni všeč, ker v njem napreduješ bolj ali manj, če imaš dobre veze, kar je zelo tragično. V drugih državah moraš nekaj znati, da se prebiješ, pri nas to ni potrebno, mi se pretvarjamo. Zadnjič sem bil na nekem festivalu, kjer so štirje kvazi plesalci plesali na odru, oponašali ameriški ulični ples breakdance, vendar je bilo tako brez občutka kaj šele pravega tehničnega znanja. In ti to gledaš in si misliš, okej razumem, da je vljudno ploskati ampak a se lahko vsaj vsi strinjamo, da ni prav, da mi na tem festivalu to gledamo, ker to ne dosega standarda umetnosti. Mislim, da takšen sistem onemogoča ljudem, da zares uživajo v umetnosti, saj se te nekaj takega ne more zares dotakniti. (a)

8.8. Priloga 8

Alenka (38)

Kakšno vrsto zaposlitve opravljate?

Trenutno sem zaposlena pri svoji mami, delam kot administrator, ker gre mama počasi v pokoj in me je prosila v pravem trenutku, ravno pred to krizo sem se vključila v to in nekako. Zdaj to delam, (z) drugače sem po izobrazbi univerzitetna diplomirana ekologinja. (i) Ko sem končala faks, sem padla v obdobje recesije, takrat je bil še ta dodatni udarec in še druge stvari. Mi, ko smo zaključevali faks nam je dekan rekel, da bomo imeli velike težave z vrednotami v tem svetu, takrat še nisem dobro razumela kaj je želel povedati, potem pa ko se je ta zgodba nekako razpletla in začela dogajati mi je bilo jasno za kaj se gre, praktično za okolje in ekologijo ker v tem smislu služb praktično še ni bilo, niti nismo bili v registru kot poklic na zavodu za zaposlovanje, nato je cel naš faks delal na tem da se to uvede v register kot poklic ekolog. Že dalj časa iščem zaposlitev na svojem področju, (a,z) imela sem nekaj intervjujev ampak nisem bila izbrana, iščem pa vse možno kar je. Primorana sem delati kar dobim, ker potrebujem kakor vsak denar za stroške, tudi če včasih ni v skladu s tvojimi načeli. (a) Trenutno delam prek pogodbe za določen čas in sicer za polovičen delovni čas, ker ni toliko administrativnega dela da bi bila zaposlena za polni delovni čas. (z)

Kakšne so prednosti in kakšne so slabosti vašega dela?

Ni nekaj veliko prednosti, edino dobro je, da ti teče delovna doba, kot pri vsaki službi. Ampak itak, da ne bo nič s to penzijo na koncu ostalo. Kolektiv je okej, ker se poznamo že od prej in je bolj sproščeno. (z) Res je, da imam veliko prostega časa, mogoče že preveč. Komaj čakam, da se kaj premakne. (p, z) Nizka plača pa je slabost in seveda nizka penzija. (p, z)

Ali si lahko z zaslužkom krijete stroške življenja in bivanja?

Stroškov življenja si s tem ne morem v celoti kriti, če mi ne bi starši občasno pomagali, sicer jaz se res trudim porabljeni minimalno denarja ampak včasih se ti zgodijo stvari kot npr. da se ti pokvari stroj, se pravi take stvari, ki si jih sama ne morem privoščiti. (d, s) Mogoče bi v drugačnem primeru morala zaprositi za kakšno izredno denarno pomoč, čemur se v velikem radiju skušam izogniti. Sama živim v stanovanju z mačkom, ki mi pomaga tudi na psihičnem področju, res sem hvaležna zanj. (st)

Kakšne se vam zdijo stanovanjske razmere?

Svojega stanovanja si ne bi mogla privoščiti, trenutno živim v lastniškem stanovanju, stanovanje je naše, podedovano.(s, st) Tako da plačujem samo stroške režije, s tem da me stroški pridejo okrog 300 evrov, poleg tega pa moram kupiti tudi hrano, ki je tako ali tako precej draga, tako da je kar kriza. (d, s, z)

Koliko imate prostega časa in kako ga preživljate?

Prostega časa imam sicer dovolj, televizijo sploh ne morem več gledati, ker se mi zdi vse skupaj prazno in brez veze, tako da se skušam ali učiti nemško ali prebrati kakšen članek, surfati po internetu... Cel čas nekaj berem, skušam si po youtubu pogledati kaj zabavnega in si popestriti čas, potem pa standard, kakor vsi ostali, sprehod, skrb za stanovanje, če si sam za vse, čas hitro mine.(p) Sorodnikov v bližini nimam in imam z njimi bolj malo stika, s prijatelji pa občasno, kakor je mogoče, drugače pa bolj ne kot ja, še posebej sedaj ko je čas korone, je takšno vzdušje.(dr) Včasih grem tudi na kakšno potovanje, je prijetno in si malo popestriš čas, vidiš v kakšnih razmerah drugi ljudje živijo.(p) Stroške potovanja krijem v tolikšni meri kolikor lahko, ostalo mi krijejo starši, ker grem v bistvu skoraj že zaradi njih, ker so že v letih in potrebujejo določeno pomoč pri potovanjih, radi bi pa videli še kaj sveta. Jaz organiziram, uredim kar je potrebno.(dr, s) Plačam sicer kar lahko,(d, s) nekaj denarja dam zraven, potrudim se, če ne drugega da povrnem v kaki drugi obliki tisto kar ti je bilo dano, pod narekovajih kar je bilo zastojn, čeprav ni dejansko nič zastojn.(s)

Kako ste bili sprejeti v kolektiv?

V kolektiv sem bila dobro sprejeta, ker delam pri mami in poznam tudi ostale zaposlene od prej. Je malo drugače kot če si v čisto novem delovnem okolju. V preteklosti sem imela več prekarnih zaposlitev. V vsak kolektiv, ki sem prišla je bilo bolj težje se vklopiti, sploh pa če so to ljudje, ki opravljajo v bistvu svoj poklic in ti prideš zraven, ko nisi niti vpet v to področje. Slišiš veliko negativnih komentarjev na svoj račun, noben ti ne prizna, da si prišel do delovnega mesta s svojimi zaslugami. Težje je... Najboljše mi je bilo, ko sem za določen čas opravljala svoj poklic, tisti kolektiv mi je bil najbolj všeč, verjetno zaradi tega ker si v istem poklicu, zanima te isto področje, se pogovarjaš o istih stvareh, drugače pa je dosti težje.(z)

Ali tovrstne zaposlitve vplivale na vaše psihofizično zdravje?

Vse to slabo vpliva na moje počutje, imam za seboj veliko neprespanih noči, ne veš kaj bo, ves čas upaš da ti bo dal nekdo možnost, non stop si anksiozen, non stop ti razbiva srce,(zd) zaradi tega ker ti ves čas govorijo: »vsak ne je bližji k tistemu da«; »da« pa se nikoli ne zgodi

in začneš razmišljati, da nekaj tukaj res ni v redu. (a, zd) Zgubiš na samozavesti, (zd) ves čas ti vsi iz okolice, znanci in prijatelji govorijo, da ti moraš nekaj ekstra narediti, pa da ti moraš še to, pa še tisto, pa se bo zgodilo. (z) Se pravi sporočajo mi, da ni s sistemom nekaj narobe ampak da je zmeraj z menoj nekaj narobe. In potem seveda začneš to internalizirati, si mislit najslabše o sebi in zgubiš samozavest dejansko. (z, zd) Človek nekaj mora opravljati v življenju, da se počuti izpolnjenega. To kar sem jaz študirala mi je res vseč, poklic mi je okej in v razvitem svetu je to nekaj normalnega, edino pri nas je kot da bi bila država ugrabljena od določenih ljudi, lobistov, ki so krivi da je varovanje narave pri nas velik problem. Veliko je navzkrižij, včasih se mi zdi res to, kar nam rekel dekan, da so pri nas problem vrednote, prave vrednote in kaj se danes ceni. Okoljevarstvo se bori s kapitalizmom. (a)

Ste kdaj opravljali kakšno zaposlitev, ki ni bila v skladu z vašimi načeli iz vidika ekologije?

Sama sem opravljala delo turistične narave v naravnem spomeniku o katerem sem celo napisala diplomsko nalogo, v kateri sem izpostavila predloge s katerimi bi lahko preprečili uničevanje tega naravnega spomenika s turizmom. Turizem je res zelo uničil ta naš naravni spomenik, tudi nobene raziskave ni bilo opravljene, ki bi ugotovila nosilnost tega spomenika, se pravi, da se sploh ne ve koliko ljudi lahko sprejme, pri nas pa se štejejo rekordi koliko obiskov je na dan, tukaj ni limite, tukaj je samo čim več, v bistvu bi moralo biti obratno. Najbolj ironično je, da ima država zastavljene okoljevarstvene cilje, ampak jih ne poskuša uresničiti. To delo sem bila primorana sprejeti, želela sem si delati, ker brezdolje slabo vpliva na psiho in moraš sprejeti tudi takšno delo, ki ga ne bi želel opravljati. Opravljanje tega dela mi je bilo... Zelo mi je žal tega spomenika, ker se z neko takšno vrednoto ne bi smelo delati tako, kot se in najbolj žalostno je pa to, da država kaže vse znake, da spodbuja kapitalistično izkoriščanje tega naravnega spomenika vse dokler se ga ne degradira do konca in dokler ne bo neuporaben, takrat pa ga bodo zaprli in našli neko novo stvar, ki jo bodo uničili. Grozno je za človeka, če ti to nekaj pomeni in če je taka vrsta etike v tebi. Je kar grozno, ker vidiš da se ne bo nič spremenilo in da je država tista, ki je zatajila, predstojni organi, inšpekcije, vse to... Ne vem... (a)

Ali ste zadovoljni s svojim življenjem, z družbenim sistemom in s možnostmi, ki jih ponuja?

Nisem zadovoljna niti malo, ker vem da imam v sebi veliko znanja in potenciala in bi to rada res v nekaj vlila in komaj čakam... In noben ti ne zna pomagat, ves čas ti govorijo samo to, da delaj na sebi, da se izobražuj, ne vem, lahko imaš 15 diplom... Tudi kar se tiče okolja, ker sem iz tega poklica, sploh ne odpiram socialnih omrežij več, jih ne morem, mene zelo zamori vse

to in mi gre zaradi vsega skupaj na jok, mislim na bedo, vse kar se dogaja z živalmi, z naravo in z ljudmi. Ni mi jasno zakaj kapitalisti ne sledijo načelu »zmaga za vse«, tako kot pravijo... Zdaj je zmaga-poraz, poraz je za nas seveda, ampak ti ljudje bi lahko naredili drugačen sistem in pristop, ki bi za vse pomenil zmago, ne vem pa zakaj nočejo. (a)